

891.99
p-55

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ԿԵՍՏԻՆԵՐԷՆ
ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ
(1914-1918)

ԿԵՍՏԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԱՄՊԵՐ ՈՒ ԱՍՏՂԵՐ

Փ ա ր ի գ

Տպագր. «ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ»

1919

891.99

թ-55

Ք-55

NOV 20 1920

18. Նոյեմբեր, 1920
Կ. Մոլթա

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԱՆ

ԿԵՍԳԻՇԵՐԷՆ
ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ
(1914-1918)

ԿԵՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ
ԱՄՊԵՐ ՈՒ ԱՍՏՆԵՐ

«ԵՄԻԿԻՍ» ԳՐԱՏՈՒՆ
ՔԻՒ 37, ԳԱՊՐԻՍՏԱՆ ՓՈՂՈՑ, ԲԵՐԼ
Կ. ՊՈԼԻՍ
LIBRAIRIE "LA CILICIE"
N. 37 RUE CABAISTAN, PERA
CONSTANTINOPLE
Փ ա Ր ի Վ

Տպագր. «ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ»,
1919

04. 2013

31158

ԿԷՍ_ԳԻՇԵՐԻՆ

ՄԻՆԶԵՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

1171-84

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ՀՈԳԵՐ	(թերթուածներ)	Փարիզ. 1901
ՀՐԱՇԱԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ	„	Կ. Պոլիս 1914
ԿԵՍ.ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ	„	Փարիզ 1919

ԴՈՒՆ ՄԵՐԻՆՆ ԵՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Եւ արդ նորէն ես փեզի, իբր առարւան մէջ կեանքիս,
 Կը մըտածեմ ուժգնութեամբ և ուժովցած կ'զգամ զիս.
 Դուն՝ մերի'նն ես... կը բաւէ այսքանը լոկ. միայն Դուն,
 Դո՛ւն մերինն ես... և ահա անշրպետէն դարերուն

Կ'զգամ դառնալը ինծի և միանալը փեզմով
 Իմ պապերու հոգիին որ համակ ուժ ու կորով
 Եւ փափկութիւն և լոյս էր՝ շինուած քեզմէ, քու հողէդ,
 Քու ջինջ օղէդ ու ջուրէդ, հոգի'ն որմէ շիթ մը գէթ

Երակներու մէջ կ'ապրէր, գաղտնածածուկ կ'ապրէ՛ր դեռ
 Եւ ըզքեզ գալ գրկելու զիս արժանի դեռ կ'ընէր...:
 Դո՛ւն մերինն ես...: Թէև քեզ մենէ խրլած ըլլային,
 Քեզ կոխկռտած ու քամած, և ա՛լ կըմախք ցաւազին՝

Քու մերկ լեռներդ ու դաշտերդ ըլլային լոկ մեզ թողած,
 Բայց Դուն մերի'նն ես, կ'ըսեմ ու կը կրկնեմ երկիւղած,
 Եւ զերդ տըղայ մը յիշող իր նըշանածն հեռաւոր՝
 Հըճուանք մ'ուղող մը յանկարծ կը լեցընեն սիրտս այսօր...:

1914

Վ. Ա. Ղ. Ը

Ոչ թե Այսօրն երկարելու համար, ոչ,
Տրգեղ Այսօրն իր տրամուլթեամբը անհուն,
Կը գալարի հոգիս և ձեռքս դողդոջ
Կը վազէ վրան քընարիս հին լարերուն.

Ո՛չ, ով իմ Ազգս, և թէ վրձիուն ա՛յդ ըլլար
Զոր Գիրքին մէջ կանխագրած է Աստուած,
Ես ուզէի պիտի, լալո՛վ բայց յօժար,
Տեսնել անունդ երկրէս իսպառ սրբուած...

Այլ՝ լոկ Վաղուան մրտածելով և անոր
Կենդանարար արեւներովը՝ թերե՛ւս՝
Հասնելիք նոր հոգիներուն, ազգին նոր
Երագելով է որ հիմա՝ ես թեւերս

Մութին մէջէն մոլեգնօրէն կ'երկարեմ
Դէպի հեռուն, մութ հորիզոնը յըզի՝
Քընարիս հետ՝ որուն զեռ երգն է դժխեմ
Բայց որ կարծես ինքն ալ երկունք մը կ'ապրի...

Ա՛հ, այդ Վաղուան լոյսի առատ աղբիւրին՝
Որ մեզ ամբողջ պիտի լըւար, ողողէր,
Ա՛հ, ուշացած այդ կաթին որ՝ հայ հոգին
Պիտի նորոգ սընուցանէր, որ, ո՛վ Տէր,

Աշխարհի վրայ պիտի ներէր մեզի ալ,
Պատիկ թէպէտ՝ սակայն այլոց հաւասար,
Բարձրագրւուի և ինքնիշխան ընթանալ,
Որ հայրենիքը մերին մե՛զ պիտի տար....

Ես՝ այդ Վաղուան լոյսին, հովին, անձրեւին
Եւ անոնց մէջ բացուելիք նոր վարդերուն
Դեռ կ'երագեմ և կը ցանկամ՝ հոգեւին
Որ ազգերու մէջ, ով իմ Ազգս, ապրիս Դուն...

...Ի՛նչ քաղցրութիւն, երջանկութիւն վերջապէս,
Երբ Վաղն առտու երկինք լուսնայ մեր վրայ...
Եւ, ո՛հ, արդէն, մինչ խաւարէն կ'երգեմ ես՝
Քընարիս վրայ, տեսէ՛ք, ճաճա՛նչ մը կ'իյնայ...:

Մ Ի Զ Ն Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ո՛վ իմ նախնիքս, եթէ մերթ կը պատահի դեռ ձեզի
 Վերադառնալ երկրի վրայ և հետեւիլ քայլերուն
 Անոնց որոնց սրտին մէջ արիւնը ձեր կը հոսի,
 Որոնք ձեզմով են հըպարտ և են ձեզմով ալ նըկուն....

Ո՛վ դուք որ մեզ կը տեսնէք, օրը չեղած իրիկուն,
 Իրարու դէմ տասն անգամ բաժնըւած տասը մասի,
 Եւ կը տեսնէ՛ք, դո՛ւք որ այժմ աստուածօրէն էք գիտուն,
 Թէ հին յանցանքն ու իր թոյնն է որ մեր մէջ կը խօսի....

Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք, եթէ չէք զգուած ձենէ ու մենէ
 Եւ կայ Աստուած մը եթէ քառսին վրայ մեր կեանքին,
 Ըսէ՛ք Անոր թէ հերիք, ալ այս պատիժն հերի՛ք է,

Թէ այս սիրտերն որ իրար կը բըզըկտեն մոլեգին,
 Խեղճ են , ո՛րք են, ու իրար սերտիւ ու պինդ սեղմելով
 Միայն պիտի գտնէին քիչ մ'ը սփռփռանք ու կորով....:

1913

Պ Ի Տ Ի Ի Յ Ն Ա Ս

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ն

Պիտի իյնաս այս անգամ, և ալ իսպառ, անյարիր
 Պիտի մընաս գետնին վրայ՝ ճանկոտելով հողը դեռ,
 Եւ դեռ երկա՛ր չը մեռնիս պիտի և տունը մոխիր,
 Եզած՝ ծածկէ պիտի քեզ, երբեմնի տունդ եռուգեռ...

Հերի՛ք որքան աշխարհի ցաւ ու չարիք հասուցիր,
 Որքան ի սուգ թաթխեցիր քաղաք ու գիւղ, դաշտ ու լեռ.
 Հերի՛ք մայրերը լացին բոյներնուն վրայ ցանուցիր
 Եւ մեր սիրող սրտերուն մէջ լեցուցի՛ր սխ ու հեռ....

Պիտի իյնաս, կ'իյնաս ալ... Բայց որպէս զի դեռ ճանչնաս
 Քու անարդ սիրտը ծակող մեծագոյն ցաւը վերջին՝
 Պիտի զարնեն քեզ ա՛ն ո՛ն ք որ քեզ յաճախ փրկեցին....

Եւ չը մեռած՝ դեռ տեսնե՛ս պիտի, արդար պատուհաս,
 Ծաղկիւր մե՛ր աշխարհին գոր թողուցիր աւերակ,
 Ու ցնծութի՛ւնը մերին՝ քու ըստրուկի աչքիդ տակ...

1914

Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ձ Մ

Ո՛վ մեծ Երազը մարդուն, անգամ մըն ալ դուն այսպէ՛ս
կը ցնդիս, օդը կ'ելլես, և պէտք ըլլայ պիտի որ
Նորէն երկար տարիներ դուն թխսըւիս, կեանք առնես
Եւ աշխարհի վրայ բանաս թեւերդ ազուտոր, լուսաւոր...

Մարդոց միջեւ դուն Սիրոյ, Եղբայրութեան քաղցր Երազ,
Զոր է՛ն քաղցրերը մարդոց, քաղցր յիմարները անշուշտ,
Երագեցին, սընուցին, դարէ ի դար, հանապազ,
Եւ կանգնեցին գերդպատուար մ'ոճիւրին դէմ արիւննուշտ...

Մեծ ու դժբախտ դուն Երազ, աստուածութի՛ւնը մարդուն՝
Որ կը ջանայ, չի կրնա՛ր խանձարուրքէն դուրս ելլալ,
Ի՛նչպէս տըխուր է խորհիլ թէ անգամ մ'ալ մեռար դուն...

Խաղաղութի՛ւն արդ քեզի. ըսպաննեցին ըզքեզ ալ,
Քե՛զ որ հիմա կը լողաս ճահիճներու մէջ արեան,
Խոշտանգըւած, խողխողուած՝ խեղճ փոքր չայու՛մընըման...

ՄԱՐՏԱԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ

Թէպէտ հեռու ըլլամ հոս կռուոյ կարմիր դաշտերէն,
Կռուողներէն ալ հեռու՝ երակներուս արիւնով,
Թէպէտ արիւնն իմ ցեղիս՝ երբ հոսեցաւ ուղիւօրէն,
Իր օգնութեան փութացող չըտեսաւ սիրտ մը իր քով,

Բայց խեղճ քրնարըս այսօր կը սարսըռայ ինքնիրեն,
Եւ լարերուն մէջ ըզգար կարծես մահուան շունչը զով՝
Կը կծկըւի մերթ սոսկմամբ ու կ'ընդլայնի մերթ նորէն,
Կը փոթորկի ցասումէն և կը հեծէ՝ գորովով...:

«Ո՛վ խենդ հոգի, կ'ըսէ միտքս, և նաև դուն, խենդ քրնար,
«Հանդարտեցէ՛ք. ձեզ ի՛նչ փոյթ թէ հոն իրար կը զենուն
«Օտար ազգեր՝ ձեզ օտար շահու, փառքի մը համար...»

Բայց վերջին բառը չառած՝ հոգիս քնարիս մէջ փղծուն՝
Արտասուահեղձ կը փնջէ. «Մարտադաշտին վերայ չըկա՞ն
«Բիւր հոգիներ՝ Վոլթէոի և Վէոլէնի ազգական...»

ԱՀԱՒՈՐ ԲԱՆ ՄԸ ԱՅՆՏԵՂ...

Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատարուի մութին մէջ...
 Դըժոխային այս տրուամն ի՞նչպէս կընայ պատմութիւն...
 Ազգ մը ամբողջ, խորհեցէ՛ք, երէկ կ'ապրէր, կ'ոգորէր,
 Միտքը լոյսին կը բանար և տակաւ սիրտն ալ յոյսին,
 Կը բարձրանար ճահիճէն ուր խըրած էր ատենօք,
 Թեւերն արդէն կը թօթուէր, ինքզինք արդէն եթերին,
 Ամպերուն մէջ կը կարծէր... և ահա՝ ճիշտ այդ պահուն
 Ոսոխ աստուած մը անշուշտ՝ որ դարանած կը դիտէր՝
 Անոր վըրայ արձակեց ամբողջ չարիքն աշխարհի,
 Ոտքի հանեց բովանդակ Հըրէշութիւնը ի քուն՝
 Մեծ օձերու, վագրերու, շաքալներու դէմքերով,
 Փաթթըրեցաւ ոտքերուն, խածատեց կուրծքն ու հասաւ
 Անոր վիզին, աչքերուն, և իր ժանիքը մըխեց
 Ճիշդ ուղեղին մէջ անոր՝ զոր արիւնին հետ ահա

Ան կը լըզէ հեշտագին, ան կը ծըծէ՝ ըզգլխած...

Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատարուի մութին մէջ.
 Կ'սպաննեն ազգ մը այնտեղ որ կեանք ունէր և շքնորհ,
 Ունէր հանճարն ապրելու, նորոգելու ալ ինքզինք,
 Գեղեցկացած էր տակաւ ու թարմացած, ան ո՛րքան,
 Եւ այդ ազգը մ'ե ի ն էր, և կ'սպաննէ՛ն զայն հիմա,
 Զայն կ'սպաննեն... Օգնութի՛ւն, ա՛հ, օգնութի՛ւն, օգնու-
 թի՛ւն...

1916

1171.84

Ո Ղ Բ

Ո՞ր խորունկ ողբը երբեք պիտի կրնայ արձագանգ լիթան.
Տալ խորտակուած ու լքուած մեր սիրտերուն խեղճու-
Այսուհետեւ մենք ի՞նչպէս պիտի, Աստուած իմ, կրնանք
Մըտաբերել միմիայն, խորհիլ, յուսա՛լ Ապագան...

Տարիներով՝ հեռաւոր, անմատչելի, ցանկալի,
Ան մեր երազն էր եղած, որ խաւարին ներքեւ լոյս
Եւ անդունդին վրայ երկինք և մեր պատճառն էր կեանքի,
Որ այսօրուան մէջ վազն էր՝ մի՛շտ գեղեցիկ և մի՛շտ կոյս...

Ո՞ր գիշերին մէջ յանկարծ, անէութեան նըման մուկ,
Երբ մարեցան դրժուիքի ջահերն անզամ սոսկումէ,
Մարդադեւեր յըղացան տալ այս հարուածը անգութ,

Ո՞վ դժբախտ Ազգ, այս հարուածն որ քեզ սրտէզ կը զարնէ,
Որ կ'սպաննէ սաղմերն իսկ ամէն յոյսի, հաւատքի,
Եւ կը թողու մեզ երկրի վըրայ մեռե՛լ կենդանի...

1916

ՊԻՏԻ ԸՍԵՆՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Թէ պատահի որ այսօր անհաւասար այս կռուին
Զրկարենանք դիմանալ և ուժասպառ, ոգեվար՝
Գետին ինկած՝ չըկրնա՛նք ոտքի ելլել վերըստին,
Ու յաղթէ՛ մահը կեանքի ոգորումին մեր երկար...

Թէ լըրանա՛յ այս ոճիւրն ու վերջին Հայը փակէ՛
Վրրիժավառ իր աչքերն՝ օրն յաղթութեան չողջունած...,
Ա՛հ, թող այժմէն երդուըննայ իւրաքանչիւրը մենէ՛
Որ հանդերձեալ կեանքին մէջ երբոր գտնենք մենքդ Աստուած

Ու երբոր Ան՝ երկրային մեր մեծ ցաւին փոխարէն,
Ուզէ ըզմեզ ըսփոփել, վարձահատոյց մեզ ըլլալ,
Իր այդ շընորհն ապաժամ մենք մերժելով ուժգնօրէն

Պիտի ըսենք. «—Մեզ դրժուիք, դրժո՛ւք զրկէ՛ անզամ մ'ալ,
Զէ՞ որ զայն լաւ կը ճանչնանք, զայն ճանչցուցի՛ր մեզ շատ
լաւ,

Ու թուրքերուն յատկացուր արքայութիւնըդ ամբաւ...»

1917

ԽՆԴԱՆՔ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Խնդանք, եղբայրնե՛ր, իրենց փափաքին
 Հասած մարդերու ծիծաղով խնդանք,
 Մեր զիակաները գրկած կաթողին՝
 Աշխարհի վրայ որքան Հայ որ կանք,
 Խնդանք աշխարհի ժահրոտ երեսին:

Խնդանք, եղբայրնե՛ր, կոկորդապատառ
 Քահճահով մ'երկար՝ խնդանք միասին...
 Չէ՞ որ ալ լալու չըմընաց պատճառ,
 Չէ՞ որ մեր մեծ Դատն ինքնին լուծուեցաւ,
 Ու մեր հին վէրքերն հողույն ու միսին
 Ա՛լ մեզի երբեք պիտի չըտան ցաւ...

Ուրեմն, եղբայրնե՛ր, խնդանք միասին,
 Խնդանք Աստուծոյ դաժան երեսին...:

1917

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐՕՇԻՆ

Ո՛վ Ֆրանսական Դըրօշակ, այս անձկութեան օրերուն
 Երբ կը մեռնին հազարներ, աչքերնին քեզ սեւեռուն
 Հեռուն, հեռո՛ւն,

Տեսայ այստեղ քեզ բացուած, երկինքին մէջ ափրիկեան,
 Քաղաքէն դուրս, գիւղական տան պարտեզի մը վրան,
 Հովէն այնպէս ծածուելով, ծածանելով, ծրփալով՝
 Որ ծալքերուդ մէջ մըտած կարծես հողի մը խրոտով
 — Թերեւս հողին զինուորի մ'այստեղ թաղուած հին ատեն,
 Թերեւս զինուո՛ր մ'ինկած հոս Պոնաբարթի բանակէն—
 Կ'ուզէր խրլել քեզ հողէն, կ'ուզէր քեզ հետ սըլանալ
 Անցնելով ծովը կապոյտ, մինչեւ այն հողը օրհնեալ՝
 Ուր այժմ երկինք կ'որոտայ, ուր հազարնե՛ր այս պահուն
 Կը մաքառին, կը կենան՝ աչքերնին քեզ սեւեռուն,
 Հեռուն, հեռո՛ւն...:

Ո՛վ Ֆրանսական Դըրօշակ, երեք գոյներդ կարծես
 Ջինջ օդին մէջ կը պոռա՛ն, և կը լըսեմ կարծես ես
 Անոնց մէջէն արձագանգն աղաղակին ահաւոր
 Զոր կ'արձակէ հողն ամբողջ, Ֆրանսայի հողն այսօր

Բռնութեան դէմ որ կ'իյնայ հորդաներով իր վըրայ,
Որ կուրծքն իրեն շղթայել, սիրտը խեղդել կ'սպառնայ,
Ազատութիւնն սպաննել, Գեղեցկութիւնը պղծել
Եւ Տըգեղ Ուժն անոր տեղ կ'ուղէ ցըցե՛լ անարգել...

Ո՛վ Ֆրանսական Դըրօշակ, կեցի՛ր, կեցի՛ր դուն այստեղ,
Ու ծածանէ՛ ու ծրփա՛ այս երկինքին տակ լուսեղ՝
Ուրկէ հոգւոյս մէջ այսօր միայն խաւարը կ'իջնայ
Ու մեծ երկիւղ մը միայն կուգայ նստիլ սրտիս վրայ...
Ա՛հ, մի՛ գուցէ՛ կը խորհիմ՝ այս վայրկեանիս, հոն, արդէն,
Ըլլայ հեղեղը անցա՛ծ ամբարտակէն մարդկեղէն,
Ան մի՛ գուցէ ծաւալած, յորդա՛ծ ըլլայ՝ կ'ըսեմ ես...
Ու այս կասկածը մինչդեռ զիս կը կրծէ գաղտնապէս՝
Ի տես երեք գոյներուդ, միշտ նոյնքան սէգ ու պայծառ,
Ես կը կենամ, կը դիտե՛մ ըզքեզ յուզմամբ մը անճառ,
Ու կը յիշեմ, ո՛վ Դըրօշակ, թէ դուն Դըրօշն ես Յոյսին,
Թէ ծալքերուդ մէջ ծրփուն դեռ կը շնչեն սարսռազին
Ոչ մէկ՝ այլ բիւր հոգիներն հսկաներուն երբեմնի՝
Որոնք քեզ հետ փրկութի՛ւն տարին ամբողջ աշխարհի...:

1914 Սեպտ.

Ս Ո Ի Է Տ Ի Ս.

Պատիկ գիւղե՛ր, դուք մեծցաք,
Անհունօրէն մեծցաք դուք՝
Երբ բընակիչ չունեցաք:

Ու ձեր այն լեռը մեծցաւ,
Լեռն անծանօթ, մըշուշոտ,
Պայծառացա՛ւ, հայացա՛ւ:

Պատիկ գիւղեր, ի՞նչ մըթերք
Էր քաջութեան, մեծութեան,
Ձեր ծոցին մէջ հաւաքուած:

Ո՞ր հեռաւոր, լուսաւոր
Աղբիւրներէն Հայութեան
Այդ ուժը հող էր հոսած:

Պատիկ, խաղաղ դուք գիւղե՛ր,
Երբ թշնամին սպառնաց,
Եղաք յանկարծ բանակներ:

Օրհնեալ անյաղթ բանակներ՝
Որոնց դիմաց թշնամին
Ճանչցաւ Հայու սիրտն անյաղթ.

Օրհնեալ ձեր հողը ըլլայ,
Ձի Հայաստանն ալ ամբողջ
Ինքզինք ճանչցա՛ւ ձեր վրայ....:

1915 Սեպտ.

Ք Ե Ձ Զ Տ Ե Ս Ա Յ

Քեզ չըտեսայ, բայց ըսին թէ կայիր դուն. խորհեցայ
Քեզի յոյսով ու ցաւով. իմ հոգիիս նախընծայ
Հունձքը քեզի զոհեցի՝ մըտածումով ու գործով,
Ո՛վ հայրենիք, հեռաւոր ու անծանօթ սիրոյ ծով՝
Որուն մէջ սիրտըս, անվերջ, գետի մը պէս կը հոսի...
Բայց զի հեռուն էիր դուն, ես շատ անգամ, մեկուսի,
Կասկածեցայ, վիճեցայ ինքզինքիս հետ, առանձին,
Ձիս քեզ կապող հոսանքին կենդանութեանը մասին...
Քեզմէ ոչինչ, վերջապէս, ինծի այլեւս կուգար՝
Բացի խորունկ հեծեծման արձագանգէ մը երկար,
Եւ կ'ըսէի թէ ի՛նչպէս՝ ուրիշներուն համար դուն,
Երբոր էիր հայրենիքը երջանիկ ազգերուն,
Ձէիր միայն ովկիանն իրենց ուժերը կլլող,
Այլ և աղբիւրը առատ, աղբիւրն անուշ, այգաշող՝
Որմէ անոնք կը խրմեն, աղբի՛ւր անհուն թարմութեան,
Եւնորաշխոյժ, նորարիւն, հրպարտութիւն կ'ստանան...
Եւ այսպէս էր որ սիրոյս յորձանքին մէջ դառնութիւն,
Վարդերուն մէջ ալ յոյսիս կը խառնուէր միշտ աճիւն
Եւ մըտածելն իսկ քեզի եղած էր ալ տառապանք, լալանք...
Քեզ որ հեռուանց կեանքիս շուրջ կը դառնայիր զերդ կա-

1914

Յ Ո Յ Ս Ը

Քու ցաւիդ մըռայլ երեսին վըրայ
— Նեխած, բորբոսած լիճի մը նըման —
Երբ յանկարծ ճաճանչ մ'արեւի կ'իյնայ,
Երբոր կը փայլի Յոյսը մէկ վայրկեան,

Ի՛նչպէս վերըստին դուն կը պսպրդաս,
Դուն կը մաքրուիս, կ'աղուորնաս նաև,
Եւ ի՛նչպէս, Ա՛զգդ իմ, կ'արձակես վըրաս
Զիս խանդավառող կայծե՛ր ոսկեթեւ...:

Եւ ես կը հաւտամ, ո՛վ Ազգս, այդ պահուն,
Թէ քու ծոցիդ մէջ, քու ցաւիդ մըռայլ
Երեսին ներքեւ՝ արեգակնափայլ

Աղամանդներու գանձեր կան անհուն,
Գանձե՛ր զոր կարծես խորքէդ անյատակ
Կը հանէ՛ բուռ-բուռ՝ Յոյսը, մե՛ծ սուգակ...:

1917

Կ Ա Մ Ա Ի Ո Ր Ն Ե Ր Ը

ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՅ ԿԱՄԱԽՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հայրենատենչ ամբոխն՝ հեռու հայրենիքէն՝
Խոնրւած հոն, չորս պատին մէջ օտարութեան,
Ինքզինք երկիր, երկիրն իր մէջ ըզգաց մէկէն
Եւ ամենքնին իրար եղբայր յանկարծ գրտան
Երբ ըզգացին թէ կուլային ամենքնին մէկ
Վրէժի յոյսով՝ ինչպէս լացած չէին երբեք...

Ու կը ծրփար, ու կը ծափէր, ու կը գոռար
Վըրիժավառ կտրիճներու զանգուածը հոն...
Ու կը յիշէ՛ր իւրաքանչիւրն հայր, մայր, եղբայր,
Քոյր, կին, զաւակ, ինչպէս վերջին այն երեկոն
Երբ միասին նստան երկար ու խօսեցան՝
Նախ քան մեկնումն՝ երդիքին տակ հայրենական...

Բայց կը յիշէ նաև անձնիւրն յանկարծակի՝
Թէ ալ հոն չեն, չե՛ն հայրենի երդիքին տակ
Անոնք որ հոն էին ամբողջ..., թէ երբեմնի
Վըժացող բոյնն հիմա լուռ է ու աւերակ...
— Հոն չեն. ո՛ր են. — ա՛հ, խենթենայ պիտի՝ եթէ
Չայն մը չըսէ. — «Բայց գիտես թէ Դահիճն ո՛ր է...»

Դահիճն, ո՞վ Տէր, իր մըտածումն ան է հիմա.
 Իր միտքն, իր սիրտն անգամ ամբողջ լի է անով.
 Այնքան որ ալ սիրելիներն իսկ կը մոռնայ,
 Որ անոնց բախտն իսկ կը թողու զինք անվրդով,
 Մինչ իր Տաճն է՝ իր Վրէժէժէն կերուած կարծես,
 Որ զանի սուրբ կ'ընէ հիմա սիրոյ մը պէս...

Դահիճն, այո, պիտի գտնէ զայն անպատճառ.
 Իր հրրացայտ նայուածքն անոր կ'ուզէ հեռուն,
 Եւ սեղմելէն իր կըզակներն, ան՝ անբարբառ՝
 Ոտքի կ'ելլէ, — ու կը տեսնէ իր աչքերուն,
 Իր թեւերուն թիւն աւելցած յանկարծօրէն,
 Ու հազարնե՛ր իր հետ նոյն ուխտն հիմա կ'ուխտեն...

1917 Օգոստ.

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՆ ՌԻ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐԸ

ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՁ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ահա, ահա կը տեսնեմ՝ լերան խորունկ ծերպերէն
 Նախ մէկու մը՝ վարանքով, չըհաւտալով, գաղտնօրէն,
 Եւ ուրիշի մը յետոյ և երրորդի մը ապա
 Երեւան գալը յանկարծ՝ ի լուր ռազմի ձեր երգին,
 Ձեր ռազմերգի՛ն հայկական որ օղին մէջ կը թ'նդայ,
 Եւ կ'որոտայ, և կուտայ հողին իսկ դող մ'ահագին...

Բայց չէ՛, անոնք չեն հաւտար, դեռ հաւատալ չեն կրնար՝
 Թէ եղբայրներն են իրենց, որ հըրաշքով մ'անհընար
 Այսօր եկեր են այստեղ, ըսպառագէն ու ազատ,
 Վերածըներ, ուժովցեր, գեղեցկացե՛ր են այնքան,
 Մահուան ճամբէն դարձեր են իբրև ճամբէն յաղթութեան
 Եւ ազատե՛լ են եկեր իրենց կեանքերն յուսահատ...

Բայց այս երազը ի՛նչպէս, գոռ ու յստակ, կը տեւէ.
 Ուրուականները ի՛նչպէս կուգան իրար ետեւէ,
 Կը մօտենան, կը նային, և ահ, Աստուած իմ, ի՛նչպէս
 Կուտայ հրճուանքը յանկարծ այս խեղճերուն խենդութիւն,
 Դալուկ՝ ոմանց այտերուն և այլոց՝ տենդ մը անհուն,
 Ի՛նչպէս հողին կմախքներուն մէջ կ'արթննայ յամբապէս:

Եւ ա՛հ, ձեռնէ մէկն ահա, վրէժի, սիրոյ ուխտաւոր,
 Կը ճանչնայ դէմք մը յանկարծ ու կը փարի իր խեղճ մօր,
 Ուրիշ մ'իւր քոյրը թերեւս կամ իր եղբայրը պզտիկ
 Այդ խոսմբին մէջ կը գտնէ, և ամէնքնիդ կը գտնէք,
 Ո՛վ կտրիճներ, Հայաստանն որ ինկեր էր սրտաբեկ
 Եւ որ հիմայ կեանք կ'առնէ, ձեզ կը ժպտի՝ երջանիկ...

1917 Օգոստ.

Հ Պ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կարենալու համար ապրիլ այսուհետեւ,
 Օղի, ջուրի, հացի նըման՝
 Մենք պէտք ունինք հրպարտութեան:
 Պէտք ունինք որ մեր անունն ալ սաւառնաթեւ
 Երկրէ երկիր թրոփ երթայ:
 Հնչեցընել կ'ուզենք դանի՝
 Ինչպէս շեփոր մ'երկրի վըրայ.
 Կ'ուզենք որ ան ծածանի՝
 Ինչպէս դրօշ մը պայծառ,
 Եւ ինչպէս ջահ մը կ'ուզենք
 Որ ան ըլլայ բոցավառ,
 Եւ ինչպէս գէնք
 Մ'ան պատկառանք ազդէ և ահ,
 Եւ իբրեւ գործ մ'արթևատի՝
 Ըլլայ հանուրց պաշտելի
 Եւ ըլլա՛յ անմահ...

ՊԻՏԻ ՄՈՌՆԱՆՔ

Պիտի մոռնանք մենք ըզմեզ, մեր վիշտն ու վէրքն ահագին,
 Պիտի մոռնանք, այնպէս չէ՞, երբ մեր երկիրը դառնանք,
 Եւ աշխատի՛նք ունկնդրել տակաւ զարնելն իր սրտին,
 Եւ մենք ու ան իրարու քիչ առ քիչ ուժ տանք ու կեանք...

Պիտի մոռնա՛նք անսահման մեր կսկիծին հետ՝ նաև
 Մեր հոգիները այրող ատելութիւնն անսահման,
 Ու մեր աչքերը պայծառ ու մեր քայլերը թեթեւ
 Պիտի ըլլան վերստին՝ մեր հոգին վրայ մայրական...

Մարդոց չարիքը մեզի, ու քո՛ւ չարիքդ, Աստուած իմ,
 Պիտի զայ օր մ՛ուր այլեւս պիտի կրնա՛նք չը յիշել,
 Պիտի կրնանք մենք նորէն երգե՛լ, ժպտիլ անարգել...

Ա՛հ, դեռ, գիտե՛մ, կանուխ է, զի բախտն է դեռ ռիսերիմ,
 Սակայն, ո՞վ Տէր, մօտեցողւր այն առաւօտն ուր նորէն
 Պիտի կրնանք Գեղ օլ չնե՛լ հոգիներուն մեր խորէն...

1918 Մարտ

Ա. Դ. Ա. Մ. Ա. Մ. ՈՒԹ.

Ձը մըտածենք, ո՞վ հոգիս, ջանանք մոռնալ ամէն բան,
 Ե՛ւ անհուն յոյսն երէկուան, ե՛ւ այսօրուայ մութն անհուն...
 Ձը մըտածենք, չըգիտնա՛նք թէ այս դարձքէն վերջ ճամբան՝
 Ազգին ճամբան՝ կը ցատկէ անդունդին մէջ անանուն...

Յաւիտենից ծովուն վրայ մեր այս լըքումն անվախճան,
 Այս ցուրտ ըսկիզբն օրհասի, էջքն այս ժամուն գերագոյն՝
 Թո՛ղ չըմբռնենք... և ըլլա՛յ թող մեծ խաւարն օգնական
 Շոգենաւուն արկածեալ՝ որ կը կորչի ծովամոյն...

Ձո՛ւր է եղեր ամէն ինչ, ամէն փափաք, ամէն ջանք
 Խուսափելու վրճիռէն որ մեզ գրկեր էր կանխաւ,
 Որ դէպի մահ կը մըղէր ու կը քաշէր մեզ տակաւ...

Այնքան երազ, այնքան ճիգ, այնքան տաժանք ու տանջանք
 Ձո՛ւր են եղեր, այնպէս չէ՞, ո՞վ ահաւոր դուն Աստուած,
 Որուն սակայն մենք այնքան, այնքա՛ն էինք յուսացած...

1916

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՆՁՆ Է ԱՀԱ

Յարութեան շունչն է ահա, ջարդակոտոր Ա՛ղբըդ իմ,
Հորիզոնէն ծայր տըւած՝ որ կը փըչէ մարմնոյդ վրայ...
Ամայութի՛ւն, լըռութի՛ւն... օրօրոց չէ՛ այլ շիրիմ
Երկիրն ամբողջ ուր երէկ Դուն զոհուեցար անխնայ...:

Բայց յարութեան շունչն է այս, և զայն ըզգա՛ս պիտի Դուն՝
Գերեզմանիդ ալ խորէն՝ կուրծքիդ վըրայ ջախջախուած
Ու շրթներուդ մըսաթափ. եւ աչուքներդ ի քուն,
Մարա՛ծ աչքերդ, արթննա՛ն պիտի լոյսին նորաբաց...:

Քու արինէդ բողբոջած խոտերը քեզ քսուելով՝
Քեզ պիտի տան նոր կեանքի գըթոտ գգուանքն առաջին,
Մինչ կառչելով Դուն անոնց՝ յամբը սակայն ապահով
Շարժմամբ մ՝ոտքի պիտի պիտ՝ ելլես, թափած պատանքը
հողին...:

Մեղմիւ, մեղմի՛ւ, վախճալով տալ Քեզ յուզում մը սաստիկ,
Պիտի անցնին գարնային ծիծեռնակներն երկինքէն.

Մեղմի՛ւ և կըռուկը իջնէ պիտի ձեռքիդ քու մօտիկ,
Եւ սոխակները հեռուն պիտի մեղմի՛ւ դայլայլեն...:

Բայց Դուն արդէն մօտեցած ես առուակի մը ահա
Եւ խընամքով քու վէրքերդ իր ջուրին մէջ կը լըւաս,
Ջայն կ'ըմպես ալ, և հակած իբր հայելոյ մ'իւր վըրայ,
Ո՛վ խըռովիչ տեսարան, քիչ մ'արդուգարդ ալ կուտաս...:

Ու փլատակներդ ահա կը հարթւին քիչ առ քիչ,
Մոխիրներուն ներքեւէն փոքր ածուներ կը յառնեն,
Ամենուրեք կը շարժին արօր ու բահ ու բըրիչ,
Եւ լուսասփիւռ դաշտերուդ սա՛ կանանչ քողն է ցորեն...:

Եւ զօրացած, աղուորցած, հունձքի գիշեր մը երբոր
Դուն գորովով կը հսկես զաւելներուդ վրայ կայտառ՝
Որ արտին մէջ կը նիրհեն, — ահա աստղերը բոլոր,
Ո՛վ Յարուցեալ, կը հիւսեն գլխուդ պըսակ մը պայծառ...:

Տ Ա Ր Ա Կ Ո Յ Ս

Եւ տարակոյսն հոգւոյս մէջ կը յառնէ գլուխն իր օձի...
 — Ճշմարի՞տ է այն ամէնն որուն ես ցարդ հաւտացի.
 Ինքնիրմէն դուրս կը հոգա՞յ մարդն ուրիշ մարդ մը երբեք.
 Եղբայրութիւնը արդեօք չէ՞ մեծ խաբկանք մը, ըսէ՛ք,
 Ազատութիւնն՝ ուրիշ բան, թէ ոչ միայն կիրքերու,
 Տխմարութեան, մախանքի սանձաբեկում մ'ահարկու,
 Եւ իմ ազգըս — ինձ ներէ՛, ան ներէ՛ ինձ, խեղճ ազգդ իմ—
 Բաւական կեանք ունի՞ր դեռ— ներէ՛ եթէ կ'երկմըտիմ —
 Ողջունելու ապագան զոր կանչեցինք անձկանօք
 Եւ զոր այսօր ցոյց չի տար մեզի ոչինչ ու ոչ ոք...

1918

Ե Ր Ա Զ

Երազիս մէջ ես տեսայ. — Երկինքն յանկարծ բացուեցաւ,
 Կապարագոյն մեծ երկինքն որ ծանրացեր էր այնքան,
 Այնքան ճնշեր մեր վրայ ու մեզ խեղդեր էր տակաւ...,
 Երկինքն յանկարծ բացուեցա՛ւ կափարիչի մը նըման...

Ու երկինքին մէջ տեսայ, առուակներու քով վրճիտ
 Եւ մարգերու մէջ կանանչ, մեր մանուկները կայտառ,
 Ու մեր կոյսերը շիկնոտ՝ որոնց դէմքին վրայ ժրպի՛տ
 Եւ աչքերուն մէջ հիմա կը խաղար լո՛յս մը պայծառ...

Տեսայ մայրերն անոնց մօտ՝ գորովազեղ արցունքով,
 Ծերունիներն ալեփառ ու կտրիճները բոլոր՝
 Որք, խաղաղած, կ'օրհնէի՛ն բարիքն օրուան ապահով...

Ու մինչ տեսայ անոնց շուրջ զանուակներու դարաւոր
 Հօտը հեղի՝ արածուող, տեսայ և գայլ մը հեռուն
 Որ կորացուկ կը փախէր ի տես այս խեղճ զոհերուն....:

1917

Գ Ա Ր Ն Ա Ն Գ Ի Շ Ե Ր

Օղբ գաղջ է այս գիշեր՝ առաքաստի մը նըման.
կարծես յանկարծ երկինքին մէջ աստուածները ոսոխ
եղբայրացած ըլլային... ու ծաղիկներն ոտնակոխ
Մեղմիւ հողի առնէին... և կոյսերուն՝ աւետման

Երեւնային հրեշտակներ, մեծ շուշաններ ի ձեռին...
Օղնայս գիշեր ա՛յնպէս գաղջ, ա՛յնպէս քաղցր է ու խաղաղ՝
Որ աշխարհի վրայ կարծես միայն սէրեր կան չքնաղ
Ու շուրթէ շուրթ համբոյրներ միայն կարծես կը թրոին...

Օղբ քաղցր է... Եւ անո՛ւ այս քաղցրութեան մէջ անճառ,
Օղակ-օղակ, երկինքէն իջնող օձի մը հանգոյն՝
Կ'իջնայ վըրաս մըտածումն Արհաւիրքին գերագոյն. —

Հո՛ն միլիոններ այս պահուս, կատաղութեամբ մ'անըսպառ,
Մահ կը տեղան միմեանց դէմ... Անթիւ մայրեր հոն կուլան...
Հո՛ն հայ աշխարհը լըռիկ կ'ըլլայ դամբա՛նն Հայութեան...

Օղբ քաղցր է այս գիշեր՝ առաքաստի մը նըման...:

Պ Ա Լ Ք Ա Ն Ե Ա Ն Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ջ Մ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ն

Մըրիկն անո՛ւ կը բաղխի, լեցուն դարուց վըրէժով,
Ուրիշներու տունին տեղ ձեր կառուցած սեւ շէնքին.
Կը ճարձատին գերաններն և հոգի ա՛յնքան է ուժով՝
Որ իր փեղկերն ու տանիքն անգամ անո՛ւ կը թրոին...

Հորիզոնները պատռած, սանձաբեկ դուրս սուրալով՝
Տեսէ՛ք, գունդեր են ասոնք ոգիներու մոլեգին
Որ կը տեղան ձեր վըրայ, շառաչաձայն իբրեւ ծով.
Ամբողջ երկաթն ու կըրակն ու կոշկոռները հողին...:

Մըրիկին մէջ չէ՞ք լրսեր աղաղակները անհուն
Վըրիժայագ ցնծութեան, անոնց զոր հոս և հեռո՛ւն,
Դուք սպաննել կարծեցիք տանջանքներով անաւոր...

Եւ այս փոսերը ոռմբի՛ եռուղեոտ ձեր առջեւ,
Շատըրուանող մահը ձեզ, չե՞ն դամբաններն անոնց որ
Կը ննջէին հոս իրենց յուսալից քունը թեթեւ

Ու շանթաբորը կը նետուին ձեր կուրծքերուն վրայ այսօր...:

ՀԱՅՈՒ ՀՈԳԻՆ

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին, հարցուցի մերթ ինքզինքիս,
 Ու մերթ լացաւ ու մերթ խնդաց իմ հոգիս,
 Անյոյս լացաւ և յոյսերով խօլարշաւ
 Մըրրկաթեւ մինչեւ ի փառք խոյացաւ,
 Որմէ յետոյ նորէն հարցուց տխրագին՝
 Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին...:

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին, ինքզինքիս դեռ հարցուցի,
 Ու ինչպէս ամպ մը երեւցաւ ան ինծի՝
 Որ կ'իջնայ վար ու մառախուղ կ'ըլլայ մերթ
 Եւ մերթ ճերմակ ու վարդագոյն, թերթ առ թերթ,
 Կը տարածուի երեսն ամբողջ երկինքին,
 Անհո՛ւն հոգին, Հայու հոգին...:

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին, կը հարցընեմ դեռ, աւա՛ղ,
 Ու կը գտնեմ զայն ցեխի մէջ կիսաթաղ.
 Բայց գերդ զինուոր մ'որ կը կոուի անդադար՝
 Ցեխն ալ, կ'ըսեմ, զայն աղտոտել չի կրնար,
 Եւ ընդմէջէն ես իր ցեխին՝ սարսուղին,
 Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, սո՛ւրբ հոգին...:

ԱՍՏՂԵՐ ՈՒ ԱՄՊԵՐ

ՈՒՐԱԽ ՈՒԹԻՒՆՍ

Ուրախութի'ւնս, ի՞նչ եղար.
 Բանտարկուած ընդ երկար
 Որդերը քեզ կրծեցին,
 Այլ եւրս քեզ չեմ՝ ճանչնար:

Թեւերը ուր են հիմա.
 Դուն կը սողաս, չես թըռիւր.
 Անոնք փռչի են հիմա.
 Դուն ինկեր ես անյարբը:

Բայց կ'սպասեմ քեզի դեռ,
 Ու դուն երբեմն կուգաս.
 Գալըդ վախով կը դիտեմ,
 Կուգաս ցաւի պէս վըրաս:

Վայրկեան մը յոյս կ'ունենամ
 Երբ կը յիշեմ՝ քեզ այնպէս...
 Բայց չես կրնար, չես կրնա՛ր՝
 Ու զիս գետին կը ձըգես...

Ուրախութի'ւնս, ի՞նչ եղար.
 Բանտարկուած ընդ երկար
 Որդերը քեզ կրծեցին,
 Այլ եւրս քեզ չեմ՝ ճանչնար....:

Տ Ե Ս Ի Լ Ք

Տեսիլք մ'էր, երեւցաւ
 Ինծի այս գիշեր,
 Ու հեռացաւ, տակաւ,
 Ինչպէս շատ շատեր:

Իմ հին, հի՛ն անցեալէս
 Ղրկըւած բարե՞ւ,
 Թէ՛ ծագած գաղտնապէս
 Նոր բարի արեւ:

Եւ ի՛նչպէս ան աղուոր,
 Ի՛նչ քաղցր էր, Աստուա՛ծ.
 Հոգիիս՝ հին ունոր
 Կեանքն էր՝ խոստացուած....:

Տեսիլք մ'էր, շատ նրման
 Հին տեսիլքներուն՝
 Որոնցմէ կը մընան
 Վիշտե՛ր անանուն....:

Ե Ր Ա Ձ Ո Ի Կ Ե Ա Ն Ք

Ես չըզրտայ կեանքին մէջ,
 Իր էջերուն մէջ հազար՝
 Ճաճանչաւոր ոչ մէկ էջ
 Իմ երազիս հաւասար...

Ես չըկըցայ երազէս
 Ապրիլ ոչ իսկ տող մ'երբեք.
 Խաւարին մէջ կ'երթամ ես
 Այս մըտածմամբ սրտաբեկ...

Երազն ի՛նչպէս կը ծընի,
 Ա՛յնքան աղուոր, լուսաւոր,
 Կեանքի մութէն դժպըհի...

Բայց չէ՞ արդեօք կեանքն, անոր՝
 Երազին ծնունդն անկատար,
 Զայն չը գտնող, խնդրո՛ղ յար....:

Հ Ո Ւ Մ Կ Փ Ա Փ Ա Ք

Ես չըզիտցայ բառերն երբեք՝
Որոնք սրտին են բանալին,
Եւ մընացի վաստակաբեկ
Սիրուածներուն դրբան ետին...

Ո՛վ Տէր, ո՛րքան երջանկութիւն
Թաղուած այստեղ, կուրծքիս ներքեւ.
Հոգիիս մէջ ո՛րքան աճիւն
Կըրականերու սակաւատեւ...

Վերջալոյսն է հիմա կեանքիս,
Քիչ վերջ՝ գիշեր... Ու կը խորհիմ.
—Պիտի չըլլա՞յ որ մըտերիմ

Ձեռք մը բռնէ ու տանի զիս,
Քանի մը քայլ, գէպի դամբան,
Խնկաւէտե՛լ վերջին ճամբան...

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ

Ճամբուն վըրայ ըզքեզ այսօր կը գտնեմ.
Եւ կը կենամ. և կը փոխուիմ ես յանկարծ
Օթեւանի մ'որուն դունէն, ժպտաղէմ.
Ներս կը մտնես դուն խնկասփիւռ, ծաղկաբարձ...:

Անտարակոյս, ճակատագրուած էի ես,
Վաղուց ի վեր, հանդիպելու քեզ այսօր.
Սիրտըս պարապ տաճար մ', երկինք մ'էր կարծես՝
Ըսպասող քեզ, աստուածութի՛ւնը անոր...:

Եւ դուն եկար, և կը կըրեմ քեզ հիմա,
Ամբողջովին, հոգիիս մէջ ու մարմնիս,
Լոյսի, խունկի պէս ծաւալած, լեցուած յիս...:

Նայուածքս հիմա քեզ յիշելով կ'աղուորնա՛յ,
Քեզ յուսալով կը թարմանա՛ն շրթունքներս,
Մէն մի շունչի քեզ կ'ընդունի՛մ սրտէս ներս...:

Հ Ի Ն Շ Ն Ո Ր Հ Ը

Այս մեծ շընորհը ինծի այսօր գիշեր մը նորէն
Դուն բաշխեցիր բարութեամբ և ըզքեզ չեմ մոռնար ակ.
Կորսւած հին դեակին դուռը բացիր քաղցրօրէն,
Ինծի տըւիր վերըստին հարըստութի՛ւնըս անցեալ...:

Այս տառապանքը ինծի գերդ նեկտար մը ջամբեցիր,
Աչքերուդ սեւ բաժակէն՝ այս տառապանքը վրձիտ,
Եւ իմ՝ աչքերըս հիմա, երախտագէտ, օրհնածիր,
Խունկի նըման կը մըխան կըրակին վրայ տեսիլքիդ...

Տըւիր հոգւոյս վաղընջուց ծարաւն հոգւոյ մը մաքուր,
Եւ ծարաւին՝ անսահման, անուշ հեշտանքը արդէն.
Լուսաթրթռում մ'ի՛նձ տըւիր՝ իջած, ծորած աստղերէն...

Եւ ես այսօր սրտիս մէջ կը գրկեմ քեզ, պղտիկ քոյր,
Քեզ որ հազիւ խօսեցար՝ բայց նայեցար ինձ մեղմիւ,
Որուն մեղմիւ խօսեցայ, զոր կը ճանչնամ ես հազիւ...:

ՈՒՐԻՇ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ուղեւոր դու, զոր քիչ առաջ բարեւեցի
Փողոցին մէջ, ես հետիոտն ու դուն կառքով,
Առանց երբեք որ ըլլայիր ծանօթ մ'ի՛նծի
Ու առանց դէմքդ իսկ տեսնելու՝ զի դուն ալ, ո՛վ

Ուղեւոր հուսկ ճամբորդութեան, այլ եւս ոչինչ
Տեսնել կրնաս ու դէմքդ գոց պառկած ես արդ...,
Լըսէ՛, բացիր աչքիս առջեւ աշխարհ մը ջինջ,
Ան զոր արդէն դուն կը տեսնես աչօք անթարթ...

Իջեցուցիր անդորրութիւն ը մտքիս մէջ...
Լաւ է գտնել ատեն-ատեն մէկն որ այսպէս
Երեւալու տառապանքին տըւած է վերջ
Եւ յաւիտեան մարդոց ըլլայ պիտի անտես...

Մըտածեցի պահ մը սակայն. — Ո՞վ էիր դուն.
Ի՞նչ դէմք արդեօք և ի՞նչ աչքեր դուն ունեցար.
Խոժո՞ռ էիր կեանքին հանդէպ՝ թէ ոչ ժպտուն,
Պայքարին մէջ քա՞ջ, անյողդո՞ղ՝ թէ դողահար...

Ի՛նչ փոյթ, գիտե՛մ, ու բաւ է այս, թէ մարդ էիր,
Տեսար երկինքն ու իր կապոյտն ու իր ամպերն,
Արեւին մէջ տաքցար, լուսնին՝ երազեցիր,
Յոյսով տարիր կեանքն ու ինկար վաստակաբեռն...

Ուղեւոր դու, բարեւէն վերջ գոր քեզ տըւի,
Ահա մտքովս ալ կ'ողջունեմ քեզ տակաւին.
Դուն կ'անհետիս և ինծի դէմքըդ կ'երեւի՝
Լուսանըշոյլ՝ պատուհանէն մահուան տունին....:

Բարիկ 1917

Բ Ա Ր Ի Ձ

Շատ ո՛ւշ է, Բարի՛ք, լոյսովըդ ապրիւ,
Լոյսովըդ այրիւ կրնալու համար.
Կը նայիմ՝ քեզի նայուածքով մը շիւ՝
Քեզի յուսալէ յետոյ ընդ երկար,

Սրտատըրոփ ըզքե՛զ ըղձալէ յետոյ....:
Միտքս, հոգիս ամբողջ, կարծես մազնխտուած,
Դարձան միշտ քեզի, աղբիւրի՛ն սիրոյ,
Յուսոյ աղբիւրին, և լուռ, երկիւղած՝

Ես մըտիկ ըրի հեռուէն քենէ
Մինչեւ ինձ եկող այն խոր, դաշնաւոր
Աղմուկին անհուն՝ որուն մէջ կ'երկնէ
Կեանքը մեծութիւն, մեծութիւնը՝ շնորհ....:

Շատ ուշ է... բայց քեզ անծանօթ, օտար՝
Ես ի՞նչպէս, ի՞նչու երջանիկ կ'զգամ
Քեզ լոկ տեսնելուս, շնչելուս համար,
Եւ ի՞նչու, ի՞նչպէս՝ քեզ ամէն անգամ

Նորէն գրանելով՝ միշտ հրճուանք մը նոր,
Մտքի և սրտի հեշտութիւն մը նուրբ
— Բոլ փողոցներուդ գիծերէն բոլոր,
Գոյնէն քու օղիդ և անսուրբ ու սուրբ

Պաշտումի բոլոր քու խորաններէդ,
Բուրմերէն անոնց՝ կին, ծեր և մանուկ —
Զիս կը համակէ խրոփքի մը հետ,
Որպէս մոլութիւնս ըլլայիր ծածուկ...:

Բայց դուն միշտ աղուոր, երիտասարդ միշտ,
Ի գո՛ւր կը փորձես, կը հրմայես զիս.
Իմ հրճուանքիս մէջ կայ և խորունկ վիշտ.
Քեզ սիրե՞լ, ի՞նչպէս. շատ ո՛ւշ է, Բարի՛գ...:

Բարիդ 1917

Պ Ա Ր Թ Ե Ն Ո Ն

Ո՛վ Պարթենոն, ամենայնի դուն կատար,
Նիւթէն հողի և հողիէն նիւթ եղած՝
Զոր ժամանակն, որքան ուղէ, չի կրնար
Եղծել, և ուր կ'օթեւանի Լոյսն՝ աստուած...

Քրնարական դաշնակութեանց անըսպառ՝
Որ յորդելակ այս հողէն վեր են ժայթքած,
Դուն շիթ առ շիթ բիւրեղացո՛ւմը պայծառ,
Դուն երկնքին վրայ գրուած ջինջ քերթուած...

Դուն կատարեալ, հոգեպարար ցնծութիւն
Ե՛ւ աչքերուն, ե՛ւ ըզգացմանց և մտքին.
Միութենէն աստուածներուն ե՛ւ մարդուն՝
Վըսեմ՝ ծընունդ, նայող մեզ լուռ, ժամագին...:

Ո՛վ Պարթենոն, հսկայ վանդակ, դրուած հո՛ն՝
Բլրոյն վերեւ, կապոյտին տակ Հեկլատի,
Վանդակ որուն մէջ Բալլասի իբրեւ ձօն՝
Հին յոյն հողին, անմահ, թռչուն միշտ կ'ապրի...:

1914 ապրիլ

Ն Ա Ր Կ Ի Ս

Ուզենք թէ ոչ՝ այսպէս է.
Կը սիրէ մարդ ինքզինք միշտ.
«Հոգիս»՝ սիրողը կ'ըսէ
Ու ի՛ր հոգւոյն երաժիշտ.

Կ'ըլլայ անոր նրկարիչ,
Կը թարգմանէ ի՛ր հոգին
Տաղերու մէջ ըզգլխիչ,
Եւ տիեզերքը բազին

Կը կատարէ պաշտամունք
Հոն միմիայն ի՛ր հոգւոյն...
— Բայց անօգուտ որքա՛ն խունկ,
Ո՛րքան աղմուկ, ո՛րքան գոյն

Ինքզինքէն դուրս ելլելու
Եւ բռնելու՝ ինքզինքէն
Դուրս այն թեւերը հուժկու
Որոնք միայն իր մէջն են...:

Որքան տրխուր՝ մանաւանդ,
Եւ չարչարիչ, անհրնար...
— Ես՝ կ'երագեմ արգաւանդ
Սէր մ'որ ինքնին յըղանար...:

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Յ Ո Ի Զ Ո Ի Մ

Ամենէն վերջ, տակաւին,
Ի՞նչպէս յուզումն այս մընաց,
Մայր հրճուանքին ու ցաւին,
Անմեկնելի, անիմաց...

Անհուն թրթռում՝ զոր հոգին
Րոպէաբար ըստացած,
Կը փոխանցէ մարմինին,
Թրթռում, երբեմն ալ հարուած...

Գեղեցկութեա՞ն. — ոչ միայն.
Թարմութեա՞ն. — միշտ, այո՛, միշտ,
Այդ միշտ նոր երգը անձայն
Հողին՝ անշարժ երաժիշտ...:

Ա՛հ, թարմութի՛ւն շարժուածքի,
Աչքի, մորթի թարմութիւն՝
Ուր տիե՛զերք կը ծաղկի
Տիեզերքի վրայ՝ աճի՛ւն...:

Փ Ա Փ Ա Ք

Անուշ հոգի մը ըլլա՛ր,
Ես այն հոգւոյն սիրահար,
Ան իմ երկինքըս ըլլար...

Ես այդ հոգին պաշտէի՝
Ինչպէս երկինքը ծաւի,
Զայն հեռուէ՛ն պաշտէի...

Ան ցոլանա՛ր սրտիս մէջ
Իր լոյսերովը անշէջ,
Ես սուգուէի՝ անոր մէջ...

Անուշ հոգի՛ մը միայն,
Ու գրկէի՛ ես անձայն
Զայն հոգիիս մէջ միայն...:

Հ Ո Գ Ի Ս Տ Ա Ր Ա Գ Ի Ր

Հոգիս տարագիր՝
Կեանքէն կը յուսար
Փրկութիւնը իր:

Հոգիս կեանքն ի վար,
Հոգիս՝ կեանքին մէջ
Տարագիր՝ կ'երթար:

Եւ հոգիս՝ անվերջ
Յուսալէ յետոյ,
Այժըմ սին ու պերճ

Իր բերը յուսոյ
Կը նետէ մէկդի
Եւ լո՛ւտ կը պառկի...:

Ե Ս Ս Ի Բ Ե Յ Ի

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
 Սիրածներէս գիտցաւ թէ՛
 Զինքը ո՛րքան սիրեցի...
 Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Ամենէն մեծ հրճուանքիս,
 Ամենէն սուր վիշտերուս
 Ներշնչողները, աւա՛ղ,
 Զիս չեն ճանչնար այս պահուս:

Սէրըս կարծես այն գետն էր
 Որ իր հոսանքը ամբաւ
 Առաւ լեռան ձիւներէն
 Ու լեռը զայն չըտեսաւ:

Սէրըս այն դուռն էր կարծես
 Ուրկէ ոչ ոք մըտաւ ներս.
 Ծաղիկներով ծածկըւած՝
 Գաղտնի պարտէզ մըն էր սէրս:

Ու եթէ սէրըս ոմանք
 Երկինքին վրայ՝ անսահմա՛ն
 Տեսան ծովսի մը նման,
 Կըրակն անոր չըտեսան...:

. - .

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
 Սիրածներէս գիտցաւ թէ
 Զինքը ո՛րքան սիրեցի.
 Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ...:

Ի՞նչպէս խորհիս, սիրական,

Որ խորհուրդն անբաժնի
Քեզ կը գգուեն, կը շնչեն,
Վերադ խենդի պէս կ'իյնան,

Մարմինդ ամբողջ կը ծածկեն,
Կը հեծկլտան, կը դողան,
Եւ սարսուռովն հեշտութեան
Կը վայելե՛ն քեզ արդէն...

Ի՞նչպէս խորհիս, բայց ի՞նչպէս
Կարենամ ես ալ քեզի
Հաղորդուի՛լ այլապէս...

Արիւնս ամբողջ կը կասի
Երբ կը խորհիմ թէ կրնաս
Միայն խորհի՛լ դուն վերաս...:

Ա՛լ չիկաս հոն, սիրական,

Եւ յոյսը զոր շոյեցի,
Անո՛ւշ յոյսերս, ա՛լ չըկան...
Կը մընայ ցա՛ւը ինծի...

Հաղիւ ճանչցած էի քեզ,
Հաղիւ հոգիդ նշմարած,
Խորհրդաւոր, սուրբ պարտէզ,
Եւ զայն շնչած երկիւղած,

Երբ բընութեան զերդ աղէտ
Մ'երկիր մ'ամբողջ կը պատէ,
Բախտը ծածկեց քեզ ինձմէ
Ըրաւ իմ բախտս ալ անհետ...:

Հիմա ցաւիս հետ մինակ,
Փըլատակաց ներքեւէն
Կը փնտրոնմ քեզ նորէն,
Քե՛զ, յոյսի մը յիշատակ...:

ԻՆՏԻ ՏԱՅԻՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՄ

Ինծի տայի՛ր, Աստուած իմ, նորէն սիրով սարսըռալ,
 Ի տես մէկուն որ կ'անցնի գոյութեանդ իսկ անգիտակ,
 Ինծի տայի՛ր ըզմայիլ, լըռել, մընալ գլխահակ,
 Կամ խենդենալ ու երգել հին յիմար երգը դարձեալ...

Ի՛նչ փոյթ որ զիս չըճանչնար ու չըսէի ես երբեք
 Անոր որ զիս կը մատնէր այդ դըրախտին տանջալից՝
 Թէ ունէի հոգւոյս մէջ մութն ու աստղերը երկնից,
 Թէ ես իրմով երջանիկ, էի իրմով սրտաբեկ...

Շընորհէի՛ր՝ հեռուէն զինքը գրկել նայուածքով.
 Իր ժրպիտին պատահիլ ու լըսել ձայնը իրեն,
 Ու երանի՛ տալ անոնց որ զինքը միշտ կը տեսնեն...

Շընորհն անհուն կ'ըլլար, Տէ՛ր, եթէ գայինք քովէ քով,
 Շնչէի՛ բոյրը մորթին, դըպէ՛ր իր ձեռքը ձեռքիս,
 Զայն քաղցրօրէն թողո՛ւր ինձ, ու բարեկա՛մ գիտնար զիս...

ՈՐՔԱՆ ԱԻԱՂ ՈՒԶԵՅԻ

Ո՛րքան, աւա՛ղ, ուղեցի ըսել բաներ զոր երբեք
 Պիտի չըսեմ ալ անոր, չըկարենա՛մ ըսել ես...
 Մեռելածին դուք աստղե՛ր՝ որ իմ վըրաս կը թափէք
 Վերէն, անտես երկինքէն, ձեր նուրբ ածիւնը անտես...:

Մըտածումսե՛ր, յուզումսե՛ր՝ որ հոգիիս մէջ ծընաք
 Եւ զոր ա՛յնքան կ'ուզէի արթնցընել անոր մէջ,
 Գորովաշող դուք սիրոյ ճառագայթներ նորածագ,
 Արքայութեան դուք լոյսե՛ր զոր կարծեցի ես անշէջ...

Եւ այդ բոլոր խոհերէն, սարսուռներէն, բոցերէն՝
 Շըթունքիս վրայ, մտքիս մէջ և կուրծքիս տակ կը մընայ
 Կոհակներու մահանդորը ալեծըփում մը հիմա...

Զի ինչ որ ես ըզգացի և ա՛հ, չըսի վատօրէն,
 Ծով մ'էր անհուն հեշտութեան՝ որ գրկեց սիրտս ու տարաւ
 Ու զայն խեղդեց ու հիմա անոր դագա՛ղն է ամբաւ...

ՏՐՏՈՒՄ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Երբոր յոգնած միջոցին մէջ թռչելէ օրն ի բուն,
Մեր երազին ետեւէն ի զո՛ւր, աւա՛ղ, թռչելէ,
Հողին վըրայ կը դառնանք՝ մեծ տրամուկեա՛ւք մը լեցուն,
Ու մեր հոգին հողին վրայ դանդաչելով կը քալէ....

Ըստուերին մէջ իրիկուան՝ ան կը փնտռէ մերթ հոգի
Մ'որ ըսպառած իրեն պէս, վիրաւորուած ալ ըլլայ,
Գուցէ նաև աղարտա՛ծ..., որուն մեղմիւ ինք նայի
Եւ զայն մի քիչ համարէ իր երա՛զը հեռակայ....:

Ու այսպէ՛ս է որ յաճախ ըստուերին մէջ իրիկուան,
Երկու հոգի, տրամօրէն, կը փաթթըւին իրարու
Եւ իրարու յուսահատ անհուն համբոյր մը կուտան՝

Աստղերուն տակ որոնցմէ կարծես արցունք կը հեղու.
Ու այսպէ՛ս է որ յաւէտ կը ծընին նոր հոգիներ
Որոնք խոցուած աշխարհէն՝ միշտ կը փախչի՛ն դէպի վեր....:

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ՎԵՐՍՏԻՆ

Այս իրիկուն վերստին ես սաստկօրէն զգացի
Անբուժելի թշուառութիւնը կեանքիս.
Ա՛հ, չէ թշուառ ինծի չափ ան որ կարօտ է հացի,
Զի աւելի ի՛մ անօթի է հոգիս:

Այս իրիկուն վերստին... Սակայն ի՞նչ պէտք է ի՞նչ սիրտ
Կրնայ հոգիս դեռ ունենալ ու պատմել
Ինչ որ կեանքին առօրեայ իրեն տըւած վէրքն է բիրտ՝
Որուն կարծես եղած է ինքն ալ ընտել...

Գեղեցկութեան նոր դէմքին, սիրոյ յոյսի մը դէմ՝ նոր՝
Իմ էութեանս ընդոստ ոստնումը յանկարծ.
Երջանկութեան նոր տեսիլք, իր կոչը խոր ու հրգօր,
Եւ վաղընդփոյթ անոր փախուստը անդարձ...

Յոյսին փախուստն՝ ինքնիրմէն իսկ սարսափած, դողահար,
Ճակատազրին դուռը առանց բաղխելու,
Զսպասելով որ սիրուած ձեռքը թերեւս զայն բանա՛ր,
Եւ կամ փակուէ՛ր ան գուցէ խորն աչքերու...

Երջանկութեան տեսիլքէն պահել պատկեր մը միայն,
 Ինչպէս դիակ մը նորածին զաւակի,
 Կուրծքիդ վրայ զայն սեղմել և աշխատիլ ընդունայն
 Որ քու շունչէդ ան շունչ առնէ և ապրի...

Միշտ ըսպասել և յուսալ, յուսա՛լ ինչպէս յուսացի,
 Եւ յաւիտեան նորէն մինակ գտնել զիս...
 Ա՛հ, չէ թշուառ ինծի չափ ան որ կարօտ է հացի,
 Զի աւելի ի՛մ անօթի է հոգիս....:

1913

Գ Ի Շ Ե Ր

Գիշերէն ինծի դէմ մագիլներ կ'երկարին
 Եւ հոգիս հոգւոյս դէմ կը գինուի՝ խելագար.
 Երկինքի լոյսերն ալ մի առ մի կը մարին.
 Գիրքիս մէջ, գերդ ծովուն, կը նետուի՛մ գլխիվար...

Ո՛վ, ի՞նչ բան զիս ըրաւ կեանքին դէմ զինաթափ,
 Վիրաւոր ամէն մէկ նայուածքէ ու շեշտէ,
 Վիհին մէջ տեսչերուս երթալով առ խարխափ,
 Մինչ մտքիս մէջ արդէն կը ձիւնէ՛, կը ցրտէ՛...

Գիրքիս մէջ, գերդ ծովուն, խեղդըւի՛լ կը ցանկամ.
 Ա՛հ, չգգա՛լ, չըխորհի՛լ, չըտեսնե՛լ վերջապէս...
 Յուսափայլ ո՛վ անցեալ, չըյիշե՛լ քեզ անդամ...

Կործանման աղմուկներ կը լրսեմ հոգիէս...
 Կը խեղդէ զիս փոշին... Աւերա՛կ, աւերա՛կ...
 Ո՛վ աչքեր, բարձիս վրայ մնացէ՛ք վաղը փակ....:

1914

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷՁԻՆ ՄԷՁ

Իշխանական և շատ հին դարաստանի մը մէջտեղ,
Աւագանի մը մաքուր հայելոյն քով կանգնազեղ,
Ինչպէս արձան մը պզտիկ, կապարճն ի յուս և ժպտուն՝
Յոյսը մանկութեանս կը տեսնեմ հեռուն...

Ինձմէ ի զատ շատ քիչեր, հազիւ մայրըս ծերունի,
Գիտեն ճամբան որ լքուած այդ պարտէզին կը տանի,
Ուր դեռ կ'երթանք, քիչ անգամ, իւրաքանչիւրս իր օրին,
Հաւաքել չորցած ծաղիկները հին....:

Բայց վարդենեաց ոտնակոխ ածուներէն աւելի
Ինչ որ զիս հոն կը կանչէ և ծանօթ չէ ոչ ոքի՝
Յոյսին արձանն է պզտիկ, կանգնած ջուրին քով յստակ
Եւ երկնքի ջինջ բացաստանին տակ...

Մանկութեանս հետ, կը յիշեմ, աղուոր մանուկ մըն էր ան,
Կը սիրէի իր առոյգ ոտքերուն թափը մեկնման,
Ու այնպէս շեշտ կ'ուղղըւէր մարմինն ամբողջ դէպ' երկինք՝
Որ այդ աղեղին կարծես նետն էր ինք...

Թեւն ընդ առաջ երկարած՝ իր փոքր ափին մէջ կարծես
Ապագայի'ս կը պահէր բանալիները անտես,
Ապագայի'ս՝ անսահման ըշտեմարան մը, որուն
Կ'ընդնշմարէի՝ դուռները հեռուն....:

Հոն պարտէզին մէջն է դեռ Յոյսիս արձանը շրքեղ,
Աւագանին մաքրափայլ հայելոյն քով կանգնազեղ՝
Ուր դեռ կ'երթամ, քիչ անգամ, դիտել հասակն իր շրջած
Յիշատակներուս սէգերուն մէջ թաց...

Թաւալգըլոր՝ զենիթէն ինկած հրեշտակն է անի,
Ան նետն է որ ետ թըռաւ՝ չըզարնըւած դեռ երկնի,
Եւ ապագան որուն ինք բանալիները ունէր
Այժմ անցեալին մէջ կը մընայ անտէր....:

ՏԱՂ ԱՌ ՊԱՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պատանութի՛ւն, կը պաշտեմ ըզքեզ անձայն, անշըշուկ.
Քու նորափայլ շընորհիդ առջեւ վարէն, հեռուէն
կը ծնրադրեմ զերդ մոգերն, ու մենաւոր, վեհաշուք՝
Ես տապանակն եմ ուխտիդ ուր հին ուխտեր կը նիրհեն...

Քու գողտրագոյն ձեւերուդ լոյծ կաղապարն են աչքերս.
Քու անապակ հոգիիդ կ'ըլլայ անօթը հոգիս, ներս
եւ երբ կ'անցնիս — յաւիտեա՛ն արդէն կ'անցնիս — աչքէս
լոյսի գետեր կը թափին որոնցմէ յիս կը հոսիս...

Պատանութի՛ւն, ձեւերուդ ես տառապանքը ունիմ,
Ես խենդութիւնը ունիմ քու ներկայիդ զոր շիրիմ
Պիտի ընէ ապագան և քեզ ածի՛ւն անոր մէջ...

Դուն կը ծընիս, ա՛հ, գիտե՛մ, դէմքերու մէջ նորանոր,
Բայց տրտմութիւնս անհուն է երբ կը մեռնիս ու երբոր
Քալող շիրմաց, ո՛վ սոսկում, կը հանդիպիմ ես անվերջ...

1906

Ա Ն Մ Ա Հ Ս Ա Փ Ո Ր Ը

Այսպէս, ուրեմն, այլ եւրս չե՛նք սիրեր իրար.
Սպառեցինք անմահ սափորը մեր սիրոյն՝
Ջոր սակայն դե՛ռ ատենը մէյ մը գլխիվար
կը դարձրենք, նոյն օրերուն, ձեւերով նոյն,
Դուն խնդրելով գինովութիւնը երբեմնի,
Ե՛ս տրտմութեամբն յիշատակին որ կը մեռնի...

Կը հանդիպինք դեռ իրարու՝ ինչպէս երբեմն,
Երբ կը բերէր մեզ այստեղ յոյսն ուրախութեան.
Ձեզունն՝ աստղով, ծաղիկներով լեցուն էր սեմն
Այս սենեակին՝ ուր գոհ չէինք միայն ներկան
Պարփակելով, ուր ապագա՛ն կը բանտէինք,
Ուր իրարու էինք ամբողջ լոյսն ու երկինք...:

Սենեակը լուռ, սովորական սենեակ մ'է արդ,
Սովորական՝ առարկաներն, ու անոնց մէջ՝
Իրարու դէմ սովորական մենք երկու մարդ
Որ կը խառնեն վառարանին կրակը շէջ
Ու քովէ քով, սակայն մինակ, և միասին,
Իրարու մէջ անյուսօրէն հոս կը մըսին...:

1916

Հ Է Լ Ո Ի Ա Ն

Մեծ ու բաց գերեզման... Ի՛նչ անուշ, անուշ է
 Զերմութիւնն արեւին
 Որ ապրող մեռելոց վրայ մեղմիւ հոս կ'իջնէ,
 Ա՛հ, կ'իջնէ՛ տակաւին:

Վարդագոյն աւազին մէջ փորուած պարտէզներ,
 Օրրաններ արեւոտ,
 Եւ անոնց ծոցին մէջ տարածուած աներեր՝
 Մարմիններ մահահոտ:

Կը գգուէ հոս արեւն, աւազն ալ կը գգուէ,
 Կը գգուէ՛ն ծառն ու հով
 Հիւանդներն որ այստեղ իբրեւ խունկ ու հալուէ
 Կը մըխա՛ն քովէ քով....:

Մերթ աչքեր կը բացուին, կը շարժին անդամներն
 Յամբօրէն, երկիւղիւ,
 Ու տեսնել կը կարծես խեղճ Յոյսին ծանրաբեռն
 Խըլրտո՛ւմը հազիւ....:

1910

Հ Ե Մ Ե Մ Ա Ն Ք

Մեղա՛յ հողոյս, երկամանցըս խորէն,
 Մեղա՛յ, ո՞վ Տէր, սկզբնական իմ մեղքիս,
 Իմ պապերուս ու մարդկութեան մեղքերէն
 Ինծի ինկած բաժնին համար, որով զիս

Հարուածեցիր ու պատժեցիր հարաշար.
 Փայռերու մէջ զիս հող մ'ըրիր արգաւանդ
 Եւ այդ հողին շիթ մը անձրեւ զըլացար.
 Սիրտըս պալատ մ'ըրիր, ըրիր և զայն բանտ

Սիրոյս վըրայ՝ զոր թողուցիր անսրւաղ.
 Շընորհներուդ համար անօթ մը ընտիր
 Զիս շինեցիր ու լըցուցիր զայն, աւա՛ղ,
 Բայց հարուածով մը զայն յետոյ ճեղքեցիր:

Մեղա՛յ, ո՞վ Տէր, քանզի տանջանքն անհուն է
 Հոգի մ'ի գուր ըսպառելու յաւիտեան,
 Քանզի զլիսուս վըրայ արդէն կը ձիւնէ
 Եւ իմ ծունգերս արդէն, արդէ՛ն կը դողան...

1914

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԲԱՆ

Հեռուն, շատ հեռո՛ւն, մըշուշին ետին,
 Լեռն ի վեր գացող այն ճամբան սիրուն,
 Այն ճամբան ժպտուն՝ ուրկէ կ'ելլէին
 Ինծի հետ հօտերն ամբիժ գառներուն՝

Մերթ երազի՛ պէս կ'երեւայ աչքիս,
 Եւ միշտ այն պահուն կարծես աւելի՛
 Երբ վիհին յատակն իր տիղմին մէջ գիս
 Կը քաշէ, կ'առնէ՛ գիս ամբողջապէս....:

Հեռուն, շատ հեռո՛ւն մընաց այն ճամբան
 Ուր ճերմակ հօտերն ահաբեկ փախան,
 Ուր հեղեղն, աւա՛ղ, քանդեց ամէն բան....:

Բայց ո՛չ, ան յաւէ՛տ պիտի մընայ հոն,
 Դաշտն անմեղութեան իրեն հորիզոն,
 Եւ պիտի խնկէ՛ կեանքիս երեկոն...

1915

Մ Ե Ռ Ն Ի Լ Ը Զ Է

Մեննիլը չէ է՛ն տըխուր բանը կեանքին,
 Այլ ծերանալն օրըստօրէ, մէյմէկ քիչ,
 Երբ վայելքի ջինջ աղբիւրները ներքին
 Ա՛լ չեն բըխիր, և վիշտերն իսկ ամօքիչ

Ա՛լ չեն կոտտար, երբ ծանրութիւն մը կ'իջնէ
 Հոգւոյն երեսն և յամբօրէն կը սուզի
 Խորը անոր, երբ մառախուղ մը դժնէ
 Աշխարհը գորշ կը ցուցնէ ալ քեզի:

Ո՛վ տրտմութիւնն Յիշատակին այդ պահուն,
 Որ կ'արթննայ որպէս տըղեկ մը ի քուն,
 Կէս-գիշերին, ամայացած տունին մէջ...

Ո՛վ տրտմութիւնն Յիշատակին՝ որ յանկարծ
 Կ'իյնայ նորէն անկողնին վրայ, զլուխն ի բարձ՝
 Ուր կը խեղդէ հեծեծանքները անվերջ...

1916

ԵՐԷԿ ԷՐ, Կ՝ԱՆՑՆԷԻՐ

Երէկ էր. կ'անցնէիր փողոցէն բազմամբոխ,
Աղջընակ արքենի հասակով, քալուածքով,
Որուն մէջ կինն արդէն, ընկելով ոտնակոխ
Պարզութիւնը մանկան, կը շողա՛ր անոր քով:

Անծանօթ դուն ինծի, ես քեզի անծանօթ,
Բումբերուդ և մէջքիդ և մազիդ հիւսկէնին
Փարեցաւ պահ մ'հոգիս ըզգացմամբ մը շրփոթ,
Պարուրեց քեզ ինչպէս լուսնի լոյսն՝ ուռնին:

Խորհեցայ, հեռուէն, խորհուրդով մը խառնակ,
Քու վաղուան օրերուդ, օրերուս իմ՝ անցեալ,
Երէկիս՝ այսօրիդ քով քալող ներդաշնակ,
Եւ թոյ՛ղն տարիքիդ՝ որ ուզէ՛ր հոս կենալ...

Հեռուէն նայեցայ, քաղցրօրէն, անվրդով,
Ծոծրակիդ և մազիդ հիւսկէնին մէջքիդ վրայ,
Աղջընակ արքենի հասակով, քալուածքով,
Երբ տակաւ մահու չափ յուսահատ զիս գլտայ...

Ս Ի Ր Է Ս Ի Ր Ո Վ

Սիրէ՛ սիրով, բայց նաև հանդիսական լրջութեամբ.
Սիրուած էակը ի քեզ տեսնէ թո՛ղ քուրմ մը միայն՝
Որ խոր շեշտեր ձայնին մէջ և շարժումներ ունի լայն,
Ունի սրտին մէջ արեւ և երեսին վրայ՝ ամպ....:

Եղի՛ր այդ քուրմը միայն, և միշտ յիշէ՛, որքան ալ
Պաշտամունքիդ մէջ ըլլաս անէացած, վերացած,
Թէ առարկան քու սիրոյդ դիպուած է, Սէրն է աստուած,
Եւ սիրտդ ամբողջ աստուծոյ միայն կրնաս դուն բանալ....:

Թո՛ղ զգուանքներդ ըլլան օծութիւնով թաթաւուն,
Նայուածքդ միշտ թո՛ղ ըլլայ հովանաւոր, հեռաւոր,
Եւ թո՛ղ բառերդ ծածկեն սրտիդ խորհուրդը անհուն...

Զի լաւագոյն է, գիտցի՛ր, քեզի համար և անոր,
Միշտ փնտրուել քիչ մ'ի՛րար՝ քան թէ դռնել լիովին,
Լաւագո՛յն է պաշտամունք մատուցանել Գաղտնիքին....:

ԿԸ ԿԱՐԾԷԻ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՄ

Կը կարծէի, Աստուած իմ, բայց այս պատրանք էր միայն,
Որ երբ անցնին տարիներն իրենց ալեօք մըրըկոտ,
Ես՝ դառնալով անցեալին, պիտի մեղմիւ յուզեմ զայն
Եւ իր մոխրին մէջ շնչեմ պիտի յուշե՛ր քաղցրահոտ...

Ձիս չըտանջեն պիտի ան, երբ անոնցմէ հեռանամ,
Դառնութիւնները բոլոր, որոնք, աւա՛ղ, գրեթէ միշտ,
Կը խառնուին է՛ն անուշ սէրերուն մէջը անգամ,
Եւ ապագան անցեալէն գէթ չունենայ պիտի վիշտ...

Բիւրեղացած ու զտուած պիտի օրերըս մտնե՛ն
Մասնատուփին մէջ մտքիս. խաղաղութիւն մը խորին
Պիտի հոգիս ողողէ՛ ծորած ամէն իրերէն...

Մինչդեռ հիմա՝ սուր ցաւեր ու կարօտներ զայրագին,
Անցեալն ի վեր բարձրացած՝ կը յարձակին դեռ վըրաս,
Եւ դուն, խեղճ սի՛րտ, անոնցմէ դեռ նոր վէրքեր կ'ստանաս...:

ԵՐԿԻՆՔ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ

Պիտի գայ օր մը, աւա՛ղ, և՛ այդ օրը կուգայ շուտ,
Ուր դո՛ւն՝ խոժոռ դատաւոր, ամբաստանեալ և դուն ինքդ,
Պիտի գոչես երեսիդ, դատարանին մէջ հոգւոյդ.
- «Թշուառական, ի՞նչ բրիւր, օհ, ի՞նչ բրիւր քու երկինքդ...»

Եւ պատասխան պահանջես պիտի քենէ, մինչդեռ լուռ
Եւ քարացած՝ դուն կենաս պիտի գետին նայելով.
Պիտի տակաւ շուրջդ ելլէ մեղքերուդ պատն ամրակուռ
Եւ անոր մէջ դուն ըզքեզ պիտի բռնես ապահով...

Հետըզհետէ փրփըրած՝ պիտի զարնես, հայհոյես
Դուն ինքզինքիդ. անընդհատ՝ հոգիիդ մէջ խստափակ
Դուն հալածես պիտի քեզ. և յիշելով շարունակ

Պայծառութիւնն երագիդ՝ հիմա մուծցած վերջնապէս,
Գեղեցկութիւնը ուժիդ՝ հիմա ինկած անյարիւր,
Պիտի գոչես. — «Ի՞նչ բրիւր, ըսէ՛, երկինքդ ի՞նչ բրիւր...»

ԵՍ ԵՐԱԶԻՍ ՏԻՐԵՑԻ

Ինչպէս տիրեց Շամիրամ իրմէ փախչող Արային,
 Ես Երազիս տիրեցի՝ մեռցընելով զանիկա,
 Եւ տարփավառ թագուհւոյն պէս որ լացաւ զառնագին՝
 Իր դիակին վրայ ինկած կը հեծեծեմ ես հիմա...

Ամենուրեք, աղօտած մահադաշտին վրայ մտքիս՝
 Կռուէն յետոյ խենդի պէս փնտրուեցի զայն երկա՛ր.
 Գրտայ ըզքեզ հետքերէն վարդ արիւնիդ, սիրելի՛ս,
 Զարդուզէնիդ մէջ պառկած և ճիշդ սրտէդ նետահար...

Համբոյրներովս հիմա գո՛ւր կենդանացնել կ'ուզեմ քեզ
 Եւ կը կանչեմ յուշերուս հընօրեայ գունդն յարալէզ
 Լիզել վէրքերդ անբոյժ. — դուն արդ մեռա՛ծ ես իսպառ...

Բայց, ո՞վ Երազ, զոր կ'ուտեն արդէն որդերը քանդիչ,
 Կ'ուզեմ խաբել ես աշխարհն, ինչպէս ինքզինքս ալ մի քիչ,
 Թէ դուն կ'ապրիս՝ մի՛շտ աղուոր, հոգիիս մէջ՝ մի՛շտ
 պայծառ....:

1916

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒՄԷ

Անոր համար որ կեանքէն այլեւս ոչինչ չեմ յուսար՝
 Ես քաղցրութեամբ կը խորհիմ մեծ նորութեանը մահուան,
 Կը մըտածեմ ես անոր՝ վերջին հանգիստ հանգրըւան
 Ճամբորդութեան մ'որ չեղաւ բընաւ յոյսիս հաւասար....:

Անոր խորհուրդը հիմա, որպէս բուրում մը ըստուար,
 Կը լեցընէ տիւ և ցայգ հոգիս՝ ծածուկ պահարան,
 Ու խորհուրդներըս ամէն օժում ու փայլ կ'ստանան,
 Իբրեւ թէ ան նուրբ ու գաղջ ամրան անձրեւ մը ըլլար....:

Անոր հետ հաշտ եմ հիմա՝ զերդ կեանքին հետ ատենօք...
 Մինչ չի կապեր աշխարհի զիս ոչ մէկ բան և ոչ ոք՝
 Զիս կը թո՞վէ մըթասքօղ մահուան ժրպիտը խաղաղ....:

Եւ ի՛նչ ըսփոփ է խորհիլ՝ թէ այս ժրպիտը երբեք
 Պիտի ըզմեզ չըխաբէ, ու մեր մարմինն յոգնաբեկ
 Պիտի ընդմի՛շտ խաղըտայ իր թեւերուն մէջ չքնադ....

1917

6

Չ Ա Ի Ա Կ Ս

Ջաւկի մը շնորհն անգամ, ո՞վ Տէր, զըլացար
 Ինծի ընդ միշտ, և այդ մասունքը սիրոյս
 Արդիւեցիր փականքներու տակ անյոյս,
 Եւ զիս իմ մէջս ըսպաննեցի՛ր չարաչար....:

Երբ ես ծըռիմ՝ ան բարձրանա՛ր քովս ի վեր,
 Իմ սպառած կեանքիս հիւթովն աղբըցուկ.
 Ե՛ս հովանի անոր և ան ինձ նեցուկ,
 Ու նո՛ր արեւ՝ աչքին մէջ աչքըս գոցուէ՛ր....:

Մինչդեռ հիմա դուռնէ ի դուռ, մինչեւ վերջ,
 Քիչ մը գորով պաղատելով՝ պիտի դամ
 Օտար տըղոց քով թափառելի յարածամ...

Օտար տըղոց աչուքներուն, հոգւոյն մէջ
 Դողդըղազին պիտի տըղա՛ս որոնեմ,
 Եւ անծանօթ՝ պիտի մեռնի՛մ անոնց դէմ....:

Մ Ի Տ Բ Ե Ի Ս Ի Ր Տ

Միտքը իշխող է դարձեր
 Սրտին վրայ, որ վախցած
 Եւ քիչ մըն ալ արդէն ծեր՝
 Ա՛լ հիմա հեւք մըն է ցած....:

Ո՛վ դժբախտ սիրտ, կարծեցիր
 Ունենալ բաց ասպարէզ
 Եւ մէջըդ ուժ լիալիր,
 Երբոր զարկաւ միտքը քեզ՝

Դաւադրաբար, հաճելով
 Նախ քու ամէն հաճոյքիդ,
 Ցուցընելով ապահով
 Քեզի ճամբայ, և առիթ

Ըստեղծելով քեզի դեռ,
 Արծարծելով հրճուանքներդ
 Եւ երբ սուզը քեզ պատէր՝
 Ըսփոփելով ալ քեզ մերթ...

Ան կը լըքէ հիմա քեզ,
 Եւ կը հեգնէ քեզ հիմա.
 Ան չընծայեր՝ հըրակէզ
 Անապատիդ այսօրուայ

Ո՛չ իսկ կաթիլ մը պատրանք,
 Ո՛չ իսկ պատառ մ'երազի...
 — Ո՛վ Միտք, ժամ է արդ, կենա՞նք.
 Խոնջ Սիրտն ահա կը կասի...:

1913

ԵՒ ՈՐՊԷՍՁԻ

Եւ որպէսզի մըղես կըռիւն այլոց դէմ՝
 Պէտք է առաջ ինքզինքիդ հետ հաշտուիս.
 Բարի կամ չար, ժպտուն և կամ ծանրադէմ՝
 Պէտք է ըլլաս միակըտուր, ո՛վ հոգիս...:

Դարերուն վրայ իմ տարիներս աւելցած՝
 Ինծի այսպէս խորհուրդ կուտան. — Ճշմարիտ
 Բան մը միայն, միայն մէ՛կ բան, անկասկած
 Եւ բացարձակ, բրէ՛ խարիսխը կեանքիդ:

Ա՛ն միայն թո՛ղ ըզքեզ շարժէ և վարէ
 Ու տանի հոն ուր ժամանել այլապէս
 Կարելի չէ՝ ոչ անցնելով ծովերէ
 Եւ ոչ եթէ՝ գրեանց լեռները լափես:

Ա՛ն քեզի զէնք ըլլայ և ան քեզի զրահ,
 Զըրահիդ զամ՝ միտուած կողիդ, ցաւցընող.
 Ա՛ն քեզ ճամբայ՝ դերբուկ կամ հարթ, մինչ ի մահ,
 Եւ կըռիւիդ՝ ան նըպատակ լուսաշող...

1913

Վ Ա Ր Պ Ե Տ Ի Ն

Է՛ն տըխուր բանը կեանքին,
Տըխուր, քանզի ծաղրելի,
Անցնիլը չէ, աւելի՛
Կենալն է իր տեղը հին:

Մտքով կենալն է այնտեղ
Ուր կոխեցինք ատենով,
Կառչիլ լաստի մ'ապահով,
Կախուած փոկէ մը ուժեղ:

Շուրջըդ կ'անցնի ամէն բան,
Նորութիւններ կը յառնեն՝
Ամէն վայրկեան՝ գետինէն
Ու երկինքէն կը տեղան...

Թիթեռնիկներ ոսկեթեւ,
Գաղափարի, ճաշակի,
Կը վազենվարդ շեշտակի,
Կուզան ետեւ առ ետեւ...

Ջերմիկ շունչեր օդին մէջ
Ու ճաճանչներ երկրի վրայ՝
Կը վատնուին անխընայ,
Կը փայփայեն քեզ անվերջ...

Եւ դուն կ'ըսե՛ս թէ մտքիդ
Ու արուեստիդ երբեմնի՝
Որ արդ թոշնած կը մեռնի,
Ծաղի՛կն է լոկ ճշմարիտ...

Եւ կը խորհի՛ս թէ այդպէս
Ժամանակի ժանգին դէմ
Դուն՝ խելացի ու խոհեմ՝
Ինքզինքդ անեղծ կը պահե՛ս...

...Է՛ն տըխուր բանը կեանքին,
Տըխուր՝ քանզի ծաղրելի
Անցնիլը չէ, աւելի՛
Կենալն է իր տեղը հին...

Ե թ է Կ Ր Ն Ա Ս

Եթէ կրնաս, նախ կոտորէ՛, քու բարիքիդ համար նախ,
կոտորէ՛ բոլոր կապանքներն որոնք անցեալը կապեց
Ձրգոհացուած տենչերո կարօտներովն իր չքնաղ,
Հոգիիդ շուրջ և ըրաւ քեզ իր գերին մշտահեծ...

Եւ ընթացի՛ր, խօլարշաւ, ինքզինքէդ դուրս, անկաշկանդ,
Անցնող հովին շնչելով բոլոր բոյրերը հրգօր,
Աշխարհն ամբողջ սեղմելով համբոյրով մը արգաւանդ,
Եւ սուղելով քու հոգիդ մեծ հոգիին մէջ անոր...

Ա՛հ, երանի թէ միայն զգայութիւնդ չըլլար
Դեռ փրթացած, երանի՛ կարենայիր դեռ թրթռալ
Գեղեցկութեան տեսիլէն, ու դիտէիր սարսռահար
Կեանքի խորհուրդն ամէն տեղ, — անհունութիւնը անցեալ,

Անհունութիւնն ապագայ հաղորդակից իրարու
Րոպէին մէջ ուր կ'ապրիս, զայն խրդելով ու նորէն
Վայրկենաբար, անընդհատ, բեւեռներու պէս երկու,
Հպման մը մէջ կենսագործ միանալով սերտօրէն...

Կեանքի խորհուրդն ամէն տեղ քեզ կարենա՛ր կեցընել,
Խոնարհէ՛ր անոր վրայ, ու մըթութեան մէջ անոր
Նշմարէ՛ր խուսափուկ երբեմն շող մ'ոսկեթել
Եւ ան յաւէտ քու աչքիդ կեանքը ընէ՛ր լուսաւոր...

Հ Ի Ն Գ Ջ Գ Ա Յ Ա Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր Ը

Ետքը ամմէն մէկ զգայարանքներուն վերջի ողջոյնը
տալով տալով ըսով, հանգչեցէ՛ք ասկէց ետքը որ ար-
թուն կը կենալիք...

ՄԱՆ ԱԲԱՅ ՄԱՐԿՈՍԻ (Վարք Սյրոց, Վենետիկ)

Տ Ե Ս Ա Ն Ե Ղ Ի Ք

Ո՛վ իմ մանկիկ աշուրներս՝ որ միշտ մանկիկ լոյսին հետ
Համբուրուեցաք նախապէս, խառնուեցաք իրարու,
Որ չընայած իսկ տեսաք գունտն սպիտակ ու աղու՝
Շրթունքներուս մօտեցող՝ մօրըս կուրծքին կենսաւէտ...,

Աչքե՛ր, որ հին այդ օրէն ի վեր անվերջ ճոխացաք
Երկրի, երկնի գանձերով՝ ձեր ցանցերուն մէջ ինկած,
Ճոխացնելով հոգիիս մուսէտնն ալ մըթամած...,
Որ գինովցաք վարդերովն արեգակին նորածագ,

Որ դողացիք, ա՛հ, ի՛նչպէս, ուրիշ աչաց բաղխումէն,
Որ սուղուեցաք անոնց մէջ՝ զերդ շոգենաւ մ'ի ծովուն...,
Որ մօրթին գոյնն ու մարմնին տեսաք ձեւերը փխրուն,

Որ խենդեցաք ու լացի՛ք անոնց վըրայ..., որ ամէն
Նորոգ յոյսի շողացիք, և կը լեցուի՛ք արդ մութով...,
Ա՛լ բաւական է, աչքե՛ր, ալ մընացէ՛ք անխրոով...:

Լ Ս Ե Լ Ի Ք

Ի՛նչպէս վեհ է լըռութիւնն որ տակաւ մէջըս կ'իջնէ՝
 Նըման ամպի խաւերու իրիկնային երկինքէն.
 Ու լըռութեան մէջ այդ սուրբ, կարծես ամէն մէկ դուռնէ
 Ելլող պայծառ մանուկներ որ աղօթքի կը դիմեն՝

Մտքիս ամէն մէկ խորշէն յաջորդաբար ինձ կուգան
 Անուշ ձայներն երբեմնի, — եկեղեցւոյ կոչնակին,
 Ու ժամկոչին այգաձայն, ու կաղանդի գիշերուան,
 Ու հօտերուն արածուող, ու սըրինգին հեշտագին....:

Կը լեցնէ զիս ծովուն անհուն աղմուկն ըսպիտակ,
 Ու գորշ ժըխորն անձրեւին... Ահա՛ կայլակ առ կայլակ
 Ժայթքող զայլայլը թռչնոց... և մօրըս ձա՛յնը ահա՛

Ու քըրոջս ալ՝ ա՛յնքան ցած... Ու ամենէն վերջ հիմա,
 Հին մրմունջները սիրոյ՝ որոնցմով, ո՛վ ականջներս,
 Դուք լեցուն էք, ու լեցո՛ւն կ'երթաք մահուան դուռնէն
 ներս...

Հ Ո Տ Ո Տ Ե Լ Ի Ք

Եւ դուք, ռնգո՛ւնք, որ ինծի ամենէն նուրբ ու հրգօր
 Գինովութիւնը տըւիք, որ բուրումները հողին՝
 Անտառներուն, մարգերուն զանդաղ հողի՛ն թեւաւոր՝
 Փոխադրեցիք հոգւոյս մէջ, ինչպէս խորին ու մըթին

Տաճարներուն ալ հողին՝ խունկին վրայ բարձրացող,
 Որ ինձ շնչել և ըզգալ, երակներուս մէջ առնել,
 Պահե՛լ տըւիք սիրելոյս էութեան մասը ղողղող,
 Որ սուրացիք առջեւէս՝ բարակնե՛ր քաղցր սւ ընտել,

Եւ ինձ բերիք հեռաւոր կեանքի ձորին մէջ ի պահ
 Թեթեւօրէն վազվզող որսերն անթիւ ու անտես...,
 Դո՛ւք, ո՛վ ռնգո՛ւնք, հանգչեցէ՛ք, ալ հանգչեցէ՛ք խորապէս...

Մէկ պահիկէն միասին ահա՛ կ'անցնինք մենք ի մահ.
 Կ'օրհնե՛մ ըզձեզ. ինձ կուտաք նախաժայելքնալ մահուան՝
 Փրտութեան մեղկ բոյրերով որ մարմինէս ինձ կուգան...,

Ճ Ա Շ Ա Կ Ե Լ Ի Ք

Կարծրացած ես, ո՞վ իմ քիմքս, ու թանձրացած՝ ո՞վ լեզուս.
Դուն, ո՞վ շրթունքս, վարագոյր առագաստին՝ թրթրոուն,
Կամ՝ ժանկլաւի՝ կ'որկրամոլ՝ որ ոչինչ ներս կը թողուս
Մինչեւ յոսնոտ ցոփ լեզուն և քիմքը՝ ծեր հասառուն՝

Առանց բաժինըդ կանխաւ ու փափկօրէն առնելու,
Դուն՝ պահապանանձաւին ծածկաստուեր, գաղջ ու խոնաւ,
Դուն ալ, յոգնած ու թուլցած, երբեմնի ձիւն սիւներու
Հիմա կոտրած, տապալած (երկրաշարժի պատճառաւ)

Շարքին առջեւ, այժմ անձեւ, անգոյն, անո՛ւժ կը դողաս...:
Քի՛մքս ու լեզուս ու շրթունքս, շրնորհակա՛լ եմ ձեզմէ,
Կշտացուցիք զիս անշուշտ, արբեցուցիք ի հարկէ.

Պըտուղներու, միսերու, գինիներու՝ մաս առ մաս՝
Հոգին ինծի ջամբեցիք, ու համբոյրին հա՛մն անմահ...
Գացէ՛ք, գացէ՛ք դուք հողին, ան ալ ձեզմով կշտանա՛յ...:

Շ Օ Շ Ա Փ Ե Լ Ի Ք

Աշխարհի ծովը ամբողջ՝ լայնաթաւալ իր ալեօք,
Մարգրիտներով, տիղմերով՝ եկաւ անցաւ ձեր մէջէն,
Ու դուք ոչի՛նչ պահեցիք, ձեռքե՛ր յիմար ու խելօք,
Ու ձեզ որդե՛րը վաղիւ պիտի լեցնե՛ն, հատցընե՛ն...

Նոր յուզումով մը այսօր ես կը նայիմ ձեր վըրայ՝
Իբրեւ երկու փոքր ու ժիր ծառաներու, քովս ի վեր,
Որ միշտ եկան ինծի հետ, աշխատեցան անխընայ,
Եւ վախերնէն կը դողան՝ զի այսօր, ծեր, չե՛ն դործեր...

Երկարեցաք դուք տալու և առնելու ալ համար.
'Իո՞ւք առթիւ բացուեցաք եկեղեցին, հօրըս քով.
Երջանկօրէն տրե՛ցիք, գալարուեցա՛ք տենդահար...

Փայփայեցիք, գրկեցիք, կը յիշե՛ք, ի՛նչ հեշտանքով...
Ի՛նչ ցնծութիւն. բայց ի՛նչպէս եղաք երբեմն անխոհեմ...
Թողէ՛ք, թողէ՛ք, ո՞վ ձեռքեր, ձե՛զ արդ շնչե՛մ, համբուրե՛մ...:

1914-1918

ԱՆՈՒՆՍ

Ես, է՛ր երբեմն, ուզեցի ապրիլ անուանըս համար,
 Կեանքիս հիւթով մեծցընել, ուռճացընել զանիկա,
 Արկածներէ զայն պահել, գեղեցկացնել անդադար
 Եւ աւանդել, անթառա՛մ, սերունդներուն ապագայ...

— Անմահութեան գաղափար, ո՞վ ըստեղծեց քեզ՝ ցընորք
 Այնչափ յամառ՝ որ երբ քեզ կը մերժենք իսկ մեր հոգւոյն,
 Մեր խորհուրդները բոլոր ըզքեզ ունին իրենց խորք
 Եւ մեր ամէն գործերուն դուն ձգտումն ես գերազոյն...

Մեր գոյութեան և շարժմանց այս սահմանին մէջ անձուկ
 Քեզ կը բերենք պարփակել և քու վըրադ կը չափենք
 Մեր մէն մի քայլնուկ՝ ուզենք որ մեր շուքն իսկ խուսափուկ
 Մընայ անեղծ յաւիտեան՝ քու դըրոշմովը աննենգ...

Բայց, ո՞վ հին սէրն անունիս, պատրանքներուս հետ անթիւ՝
 Տակաւ, մեղմիւ, վերջնապէս, կորմնցուցի ալ ըզքեզ...
 Երբ մերկացնէ հողը զիս՝ թողլով ոսկրերըս հազիւ,
 Ի՛նչ փոյթ, ի՛նչ փոյթ որ հագնի անունըս ձորձ կամ
 Բեհեզ...:

1915

ՅԱՆԿ

ԿԵՍ-ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Դուն Մերինն ես	7
Վաղը	8
Միջնորդութիւն	10
Պիտի Իյնաս	11
Պատերազմ	12
Մարտադաշտին վրայ	13
Քսան Շնչակեան վկաներուն	14
Եւ հորէն Միշտ	15
Անհաւոր բան Մը Այնտեղ	16
Ողբ	18
Պիտի Ըսենք Աստուծոյ	19
Խնդանք Եղբայրներ	20
Ֆրանսայի Դրօշին	21
Սուէտիա	23
Քեզ Զտեսայ	25
Յոյսը	26
Կամաւորները	27
Տարագիրներն ու Կամաւորները	29
Հպարտութիւն	31
Պիտի Մոռնանք	32
Արամամութ	33
Յարութեան Շունչն է Ան	34
Տարակոյս	36
Երազ	37
Գարնան Գիշեր	38
Պալքանեան Պատերազմ	39
Հայու Հոգին	40

ԱՍՏՂԵՐ ՈՒ ԱՄՊԵՐ

Ուրախութիւնս	43
Տեսիլք	44
Երազ ու Կեանք	45
Հուսկ փափաք	46
Հանդիպում	47

Հին Շնորհը	48
Ուրիշ Հանդիպում	49
Բարիք	51
Պարթենոն	53
Նարկիս	54
Վերջին Յուզում	55
Փափաք	56
Հոգիս Տարագիր	57
Ես Սիրեցի	58
Ինչպես Խորհիս	60
Այլ ջիկաս Հոն	61
Ինձի Տայիր Աստուած Իմ	62
Որքան Առաջ Ուզեցի	63
Տրտում Միութիւն	64
Այս Իրիկուն Վերստին	65
Գիշեր	67
Մանկութեան Պարտէզին Մէջ	69
Տաղ առ Պատանութիւն	70
Անմահ Սափորը	71
Հէլուան	72
Հեծեծանք	73
Մանկութեան Ճամբան	74
Մեռնիլը Զէ	75
Երէկ էր Կ'անցնէիր	76
Սիրէ Սիրով	77
Կը Կարծէի Աստուած Իմ	78
Երկինք Կորուսեալ	79
Ես Երազիս Տիրեցի	80
Վերջին Հանգրուան	81
Զառակս	82
Միտք եւ Սիրտ	83
Եւ Որպէսզի	85
Վարպետին	86
Եթէ Կրնաս	88
Հինգ Զգայարանքները. — Տեսանելիք, Լսելիք, Հոտոտելիք	89-93
Հաշակելիք, Ծոշափելիք	94
Անունս	

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ՀՈԳԵՐ	(Թերթագրեր)	Փարիզ 1901
ՀՐԱՇԱԼԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ	»	Կ. Պոլիս 1914
ԿԵՍԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՁԵՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍ	»	Փարիզ 1918

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0340065

31758